

PATVIRTINTA
Viešosios įstaigos
Centrinės projektų valdymo agentūros direktoriaus
2021 m. birželio 9 d.
įsakymu Nr. 2021/8-156

PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS FORMAVIMO IR PAGRINDIMO REKOMENDACIJOS

Turinys

REKOMENDACIJŲ PASKIRTIS IR BENDROSIOS NUOSTATOS DĖL ĮRODYMŲ NAUDOJIMO FORMUOJANT PRIEMONES	3
PRIEMONĖS POREIKIS, TIKSLINĖS GRUPĖS IR LAUKIAMO POKYČIO DETALIZAVIMAS	4
Priemonės poreikio detali analizė ir aktualumas, laukiamas pokytis	4
Tikslinės grupės ir jų poreikiai	6
VALSTYBĖS PAGALBA	7
ĮGYVENDINIMO TERITORIJA IR TERITORINIAI SKIRTUMAI	10
PRIEMONĖS SUDERINAMUMAS	11
PRIEMONĖS ALTERNATYVŲ SUFORMAVIMAS IR JŲ PALYGINIMAS.....	13
Alternatyvų suformavimas.....	13
Alternatyvų palyginimas ir geriausios alternatyvos išrinkimas.....	19
Pagrindinės priemonių skaičiuoklėje naudojamos sąvokos.....	23
PRIEMONĖS TEISINĖ APLINKA, PROJEKTŲ VYKDYTOJAI IR PROJEKTŲ ATRANKA. PROJEKTUOSE TAIKOMŲ ANALIZĖS METODŲ NUSTATYMAS.....	23
Teisinė aplinka.....	23
Projektų vykdytojai.....	24
Projektų atranka.....	24
Projektų atrankos kriterijai	25
Projektuose taikomų analizės metodų nustatymas.....	27
VALSTYBEI STRATEGIŠKAI SVARBIOS PRIEMONĖS IR PROJEKTAI.....	29
PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS RODIKLIAI.....	29
PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO LAIKOTARPIS IR PLANAS	31
PRIEMONĖS VEIKLŲ FINANSAVIMO FORMOS IR FINANSAVIMO ŠALTINIAI.....	32
PARTNERYSTĖ SU SOCIALINIAIS IR EKONOMINIAIS PARTNERIAIS IR PRIEMONĖS VIEŠINIMAS.....	33
PRIEDAS NR. 1. INFORMACIJOS, DUOMENŲ IR KITŲ ĮRODYMŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	35
PRIEDAS NR 2. PRIEMONĖS SUDERINAMUMAS SU LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDRUOJU PLANU.....	37
PRIEDAS NR.3. PRIEMONEI AKTUALIŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO NUOSTATŲ IDENTIFIKAVIMO PAVYZDYS.....	38

I DALIS

REKOMENDACIJŲ PASKIRTIS IR BENDROSIOS NUOSTATOS DĖL ĮRODYMŲ NAUDOJIMO FORMUOJANT PRIEMONES

Šios rekomendacijos skirtos strateginio valdymo sistemos dalyviams, atsakingiems už Plėtos programų (toliau – PP) pažangos priemonių (toliau – priemonių) rengimą ir valdymą, stebėseną bei vertinimą ir atsiskaitymą už rezultatus. Horizontaliųjų principų koordinatoriams bei socialiniams – ekonominiais partneriams svarbu stebėti bei dalyvauti priemonių formavimo bei pagrindimo procesuose ir, siekiant efektyvaus įsitraukimo, vadovautis rekomendacijomis.

Šiose rekomendacijose detalizuojami pagrindiniai reikalavimai apibrėžiant ir pagrindžiant priemonės turinį ir parametrus: priemonės poreikį, apimtį, tikslines grupes, veiklas, rezultatus ir poveikį, suderinamumą, projektų atrankos būdus, įgyvendinimo planą ir finansavimo modelį, pareiškėjų ir partnerių pasirinkimą ir t.t. PP valdytojas formuodamas priemonę įvertina problemos priežasčių šalinimo būdų alternatyvas, pasirenka geriausią alternatyvą problemai išspręsti arba jos mastui sumažinti, nustato priemonės finansavimo planą bei siekiamus rodiklius.

Rekomendacijų turinys yra suderintas su PP pažangos priemonės pagrindimo formoje nurodytomis instrukcijomis ir reikalavimais.

Rekomendacijomis siekiama, kad priemonių rengėjai į problemos sprendimą ar problemą sąlygojančios priežasties pašalinimą žvelgtų iš naudos visuomenei perspektyvos, priimant valstybei naudingiausius sprendimus, vadovaujantis patikimais ir objektyviais įrodymais. Rengiant priemonę, vadovaujamosi LR Strateginio valdymo įstatyme detalizuotais principais bei šiais priemonės rengimui ir pagrindimui aktualiais aspektais:

- **Tikslumas ir konkretumas.** Formuojama priemonė turi būti konkreti, kryptinga, fokusuota ir taikli sprendžiamos problemos atžvilgiu. Siekiama vengti neapibrėžtumo ar sukonkretinimą palikti vėlesniems etapams (pavyzdžiui, projekto lygiui). Atsižvelgiant į tai, kad priemonės pagrindimo turinys apima visą reikalingą informaciją bei nustato finansavimo sąlygas, vėlesniame etape projektų finansavimo sąlygų aprašai nėra rengiami. Suformavus ir patvirtinus priemonę, kvietimai teikti paraiškas skelbiami vadovaujantis priemonės pagrindime detalizuota informacija.
- **Tikslų, uždavinių apibrėžtumas ir pasiekiamumas.** Priemonės tikslai, uždaviniai, veiklos yra aiškiai apibrėžti, ambicingi ir pasiekiami per priemonės įgyvendinimo laikotarpį.
- **Išmatuojamumas.** Priemonės (ir jos atskirų alternatyvų) parametrai (išlaidos ir siekiamas pokytis) yra išreikšti kiekybinėmis reikšmėmis, kurios leidžia objektyviai vertinti priemonės tikslingumą.
- **Paremta įrodymais.** Formuojant ir įgyvendinant priemonę sprendimai grindžiami kokybiškais, patikimais, išsamiais, aktualiais įrodymais. Įrodymai gali apimti duomenis, faktus, teiginius, tarptautinių organizacijų rekomendacijas, išvadas ir kitą objektyvią informaciją. Aspektas yra svarbus įrodymais grįsto valdymo principo, kaip jis apibrėžtas LR Strateginio valdymo įstatyme, įgyvendinimui. Įrodymai ir jų šaltiniai gali apimti:

- Lietuvoje ir užsienio šalyse atliktus tyrimus (pvz.: visuomenės elgsenos ir nuostatų tyrimus, kokybinius tyrimus, mokslinius tyrimus ir t.t.);
- Europos Komisijos, EBPO, JT ir kitų autoritetinių institucijų atliktus tyrimus, vertinimus, rekomendacijas;
- Už politikos sritį atsakingų ministerijų ir kitų suinteresuotų šalių atstovų įžvalgas;
- Socialinių ir ekonominių partnerių, politikos srities ekspertų siūlymus;
- Lietuvos statistikos departamento, Eurostat bei kitų institucijų, pateikiančių oficialią statistiką, duomenis;
- Pilotinių eksperimentų rezultatus, sėkmės pavyzdžius ir pan.;
- Kitus įrodymus.

Jeigu stokojama empirinių duomenų apie problemą ir jos priežastis, rekomenduojama organizuoti bent vieną fokusuotą grupinę diskusiją, kuri padėtų teisingai apibrėžti problemą ir jos priežastis. Šios diskusijos metu galėtų būti svarstomi ir kiti priemonės klausimai (pvz. tikslinės grupės identifikavimas, alternatyvūs problemos sprendimo būdai ir t.t.). Rengiant priemones galėtų būti panaudojama ir PP rengimo metu sudarytos darbo grupės bei šių grupių metu suformuotos įžvalgos. Organizuojant diskusijas ar formuojant darbo grupes, rekomenduojama į jas įtraukti įvairią patirtį ir kompetencijas turinčius dalyvius.

Įrodymais siekiama pažinti nagrinėjamą situaciją, pamatyti visas galimas situacijos sprendimo alternatyvas. Sprendimo rengimo procese svarbu įvertinti sprendimų poveikį ateityje, tam, kad tinkamai būtų galima įgyvendinti pasirinktą politiką ir gauti efektyvius įgyvendintos politikos rezultatus. Naudojant įrodymus, visuomet tikslinga įvertinti jų aktualumą ir prasmingumą konkrečiai situacijai, problemai, intervencijai. Prioritetas teikimas viešai prieinamiems įrodymams. Atsižvelgiant į tai, kad tarp PP ir konkrečios priemonės rengimo laiko gali būti praėję keletas metų, formuojant priemonę tikslinga dar kartą peržvelgti įrodymus, informacijos šaltinius, tendencijas.

Galimų įrodymų šaltinių sąrašas pateikiamas šių rekomendacijų priede Nr. 1.

II DALIS

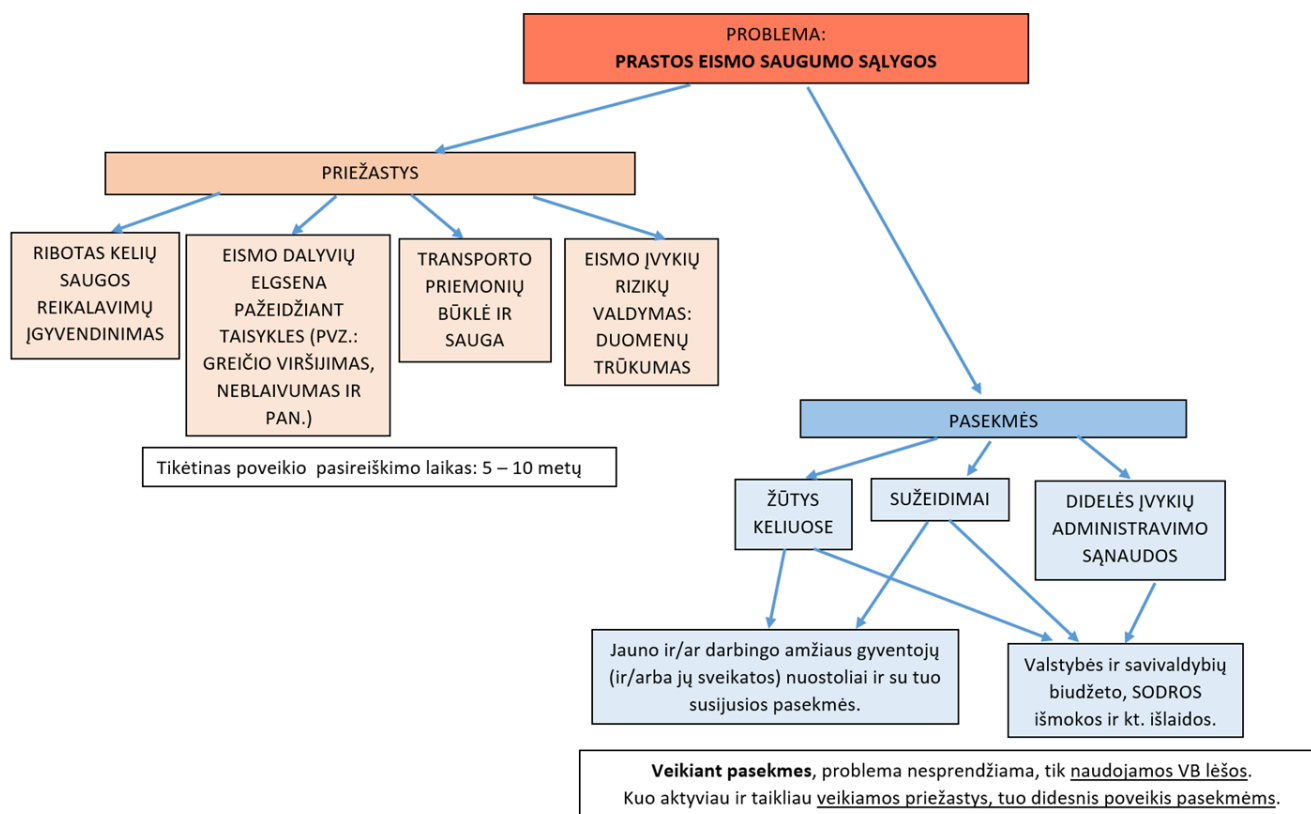
PRIEMONĖS POREIKIS, TIKSLINĖS GRUPĖS IR LAUKIAMO POKYČIO DETALIZAVIMAS

Priemonės poreikio detali analizė ir aktualumas, laukiamas pokytis

Atsižvelgiant į PP atliktą problemos ir ją lemiančių priežasčių analizę, priemonės pagrindime remiantis įrodymais detalčiau pagrindžiamas jos poreikis, laukiamas kiekybinis ir (ar) kokybinis pokytis. Jei prasminga, galima formuoti papildomą problemos ir ją lemiančių priežasčių gylį (pagal socioekonominius, demografinius bei kitus parametrus), siekiant, kad priemonė spręstų aktualias ir konkrečias problemos priežastis.

Atsižvelgiant į tai, kad priemonė turi šalinti problemos priežastis arba mažinti jų neigiamą įtaką, tikslinga peržiūrėti ir įvertinti vykdytas tęstinės veiklos priemones, kurios nukreiptos į tos pačios

problemos pasekmes. Šiam tikslui gali būti taikoma išlaidų peržiūra ar kiti analizės būdai, kurie leistų užtikrinti duomenų palyginamumą ir objektyvią analizę. Formuojant priemonę, gali būti tikslingas ir tęstinės priemonės suformavimas, siekiant amortizuoti situacijos blogėjimą, kol lygiagrečios intervencijos pademonstruos efektą. Tokio tipo pažangos priemonių poveikio pasireiškimui, tikėtina, reikėtų daugiau laiko, todėl šiuo atveju turėtų būti detalizuojama informacija apie laikotarpį, kurio pakanka pasekmes švelninančiai (eliminuojančiai) priemonei įgyvendinti bei tikėtiną susijusių priemonių pasireiškimo laiką.

Paveikslas 1. Intervencijų į problemos priežastis ir pasekmes suderinamumas

Sprendžiant problemų priežastis bei eliminuojant pasekmes svarbu išlaikyti balansą tarp būtinybės veikti pasekmes ir priežastis. Jei daugiausia fokusuojamasi į pasekmes, gali būti nepasiektas ilgalaikis poveikis ir problema nebus išspręsta ir (arba) jos sprendimo tvarumas bus trumpalaikis. Pavyzdžiui, suteikiant benamiams gyvenamąją vietą tikroji benamystės priežastis (sakykime, skurdas ir atskirtis) nėra sprendžiama.

Jei priemonė nesprendžia problemos priežasčių (ar sprendžia jas iš dalies), tačiau ji yra reikalinga dėl teigiamo poveikio problemos pasekmių mažinimui, pagrindžiama, kodėl nėra galimybių spręsti problemos priežastis ir paaiškinamas priemonės poveikis problemos pasekmėms.

Jeigu panaši priemonė (veikla ar jų rinkinys) buvo įgyvendinta anksčiau, tačiau problema vis dar aktuali, išanalizuojama kas tai lėmė (ekonominės, demografinės, vidinės, išorinės ir t.t. priežastys?). Ar nebuvo šalinamos tik problemos pasekmės, o priežastys liko nepaveiktos? Ar nebuvo finansuojamos einamosios veiklos? Galbūt intervencija sprendė tik dalį problemos?

Intervencijos pavadinimas	Ministerija	Finansavimo šaltinis	Investicijų suma, tūkst. Eur	Kuo skiriasi/kaip dera su formuojama priemone?
<i>Pateikite analogiškas ir labiausiai susijusias intervencijas (pagal tikslią auditoriją, investavimo objektus), kurios buvo įgyvendintos (arba yra įgyvendinamos) per pastaruosius 5 metus ir kurios sprendė (-ia) tą pačią problemą, šalino (-a) tas pačias priežastis. Intervencijų sąrašas turi apimti ir kitų ministerijų įgyvendintas (įgyvendinamas) priemones (jei tokių yra).</i>	<i>Įrašykite ministeriją, kuri buvo (yra) atsakinga už intervencijos įgyvendinimą.</i>	<i>Nurodykite, iš kokio finansavimo šaltinio buvo (yra) finansuojama intervencija</i>	<i>Nurodykite intervencijai skirtą lėšų sumą</i>	<i><u>Trumpai</u> pateikite argumentus, kodėl įgyvendintos (įgyvendinamos) intervencijos yra nepakankamos ir (arba) kuo juos skiriasi nuo formuojamos priemonės, kaip dera tarpusavyje.</i>

Paveikslas 2. Formuojamai priemonei analogiškų ir labiausiai susijusių intervencijų, kurios yra/buvo įgyvendintos suvestinės forma

Jei bendra intervencija ir nepasiekė reikšmingų rezultatų, gali būti tikslinga gilintis į sėkmingus, pilotinius projektus. Tai galimybė pasinaudoti esama patirtimi ir anksčiau taikyta praktika.

Rekomenduotina surinkti įrodymus apie anksčiau vykdytas intervencijas skirtingose valstybės veiklos srityse bei jų rezultatus. Informaciją apie tai, kas buvo vykdoma iki šiol bei koks egzistuoja santykis su analogiškais ar susijusiomis intervencijomis tikslinga detalizuoti lentelės forma.

Jei anksčiau įgyvendintų priemonių ar veiklų duomenys naudojami formuojant priemonės alternatyvas, informacija apie aktualias praeties intervencijas gali būti pateikiama priemonės pagrindimo formos dalyje „3. Priemonės įgyvendinimo alternatyvos“.

Nurodoma, kokio kiekybinio ir (ar) kokybinio pokyčio tikimasi dėl priemonės įgyvendinimo. Kiekybinį pokytį išreiškia nustatyti rezultato rodikliai ir jų siektinos reikšmės bei, jei aktualu, kiti kiekybiniai rodikliai. Tais atvejais, kai yra svarbių kokybinių pokyčio aspektų, papildomai paaiškinama, kaip pasikeis sprendžiamos problemos ir susijusių priežasčių kokybinės charakteristikos.

Tikslinės grupės ir jų poreikiai

Priemonės tikslią grupę sudaro tiesioginiai ir netiesioginiai naudos gavėjai. Tiesioginiai – gauna naudą iš priemonės veiklų, o netiesioginiai – gauna naudą dėl poveikio tiesioginių naudos gavėjų grupėje. Pavyzdžiui, vykdam bedarbių integracijos į darbo rinką priemonę, bedarbiai laikytini tiesioginiais naudos gavėjais, nes dalyvavimas priemonės veiklose jiems padeda įsidarbinti. Bedarbių šeimos nariai šiuo atveju yra netiesioginiai naudos gavėjai, nes dėl įsidarbinimo padidėja šeimos

pajamos ir gerėja bendra šeimos materialinė padėtis. Pagrindžiant priemonę nurodoma, kokiai tikslinei grupei aktuali sprendžiama problema, kokios tikslinės grupės yra tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su sprendžiama problema ir jos priežastimis. Vertinant poreikio ir paklausos pokyčio perspektyvas trumpuoju, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu, derėtų remtis faktiniais praeities duomenimis ir prieinamomis prognozėmis. Aprašant perspektyvas turėtų būti atsižvelgiama į politikos sričiai aktuales veiksnias (pvz., demografinės (pvz.: senėjimo, migracijos, kt.), makroekonominės, technologinės tendencijos ir kt.).

Tais atvejais, kai priemonės intervencija yra nukreipta į tokias viešąsias gėrybes, kuriomis naudojasi ar gauna netiesioginę naudą visa visuomenė, tikslinė grupė nėra detalizuojama. Pavyzdžiui – investicijos į valstybės saugumą, NATURA teritorijų apsaugą, paveldo išsaugojimą ir konservavimą, Šengeno ir kt. tarptautinių įsipareigojimų vykdymą.

Jeigu sprendžiama problema susijusi su paslaugų prieinamumu, kiekybe ar kokybe, nurodomi parametrai ir (ar) standartai, kurie tai apibrėžia, reglamentuoja. Nurodoma, kaip paslauga atitinka reikalavimus šiuo metu, kaip ji teikiama, kokia yra jos principinė teikimo schema, kokie tikėtini/siektini parametrai ir/ar standartai, paslaugos teikimo proceso pokyčiai įgyvendinus priemonę. Remiantis įrodymais detalizuojamas ir pagrindžiamas esamas ir priemonės įgyvendinimo laikotarpyje būsimas paslaugos poreikis (pvz., vartotojų skaičius) bei kokybiniai paslaugos parametrai (pvz., paslaugos prieinamumas laiko atžvilgiu, paslaugos saugumo lygis ir kt.).

Tikslinga sudaryti paslaugos paklausos metines prognozes priemonės įgyvendinimo ir 5 metų po priemonės pabaigos laikotarpiui, atsižvelgiant tiek į praecityje fiksuotas tendencijas, tiek į nepatenkintą paklausą. Svarbu įvertinti ir makro lygmens veiksnų tendencijas, kurios sąlygoja paslaugos paklausą.

Atliekant paslaugos pasiūlos ir paklausos analizę, turėtų būti nagrinėjamos ne tik paslaugos charakteristikos, bet ir jos teikėjai rinkoje. Būtina aptarti paslaugos teikimą konsoliduojant, kooperuojantis bei siekiant išnaudoti jau esamą infrastruktūrą (su tos pačios ar kitos srities paslaugų teikėjais) ar pagrįsti tokių galimybių nebuvimą.

III DALIS

VALSTYBĖS PAGALBA

Priemonės projektų vykdytojams ir tikslinėms grupėms gali būti suteiktas pranašumas konkurentų atžvilgiu, t.y. valstybės intervencija gali sutrikdyti rinkos konkurenciją, todėl priemonė turi būti įvertinta Europos Sąjungos lygiu sureguliuotos valstybės pagalbos atžvilgiu.

Sutarties dėl Europos Sąjungos Veikimo (toliau – SESV) 107 str. 1 d.¹ yra įtvirtinta bendroji valstybės pagalbos taisyklė: jei valstybė iš valstybinių išteklių teikia bet kokios formos paramą (subsidiją, lengvatinę paskolą, garantiją, mokesčių lengvatas ir kt.) atrinktomis įmonėms ar ekonomikos sektoriams, vykdančioms rinkoje ekonominę veiklą, ir ši parama suteikia gavėjams naudą, kurios jie

¹ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 str. 1 d. – „Išskyrus tuos atvejus, kai Sutartys nustato kitaip, valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteikta pagalba, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškraipo konkurenciją arba gali ją iškraipyti, yra nesuderinama su vidaus rinka, kai ji daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai“.

nebūtų galėję gauti įprastomis rinkos sąlygomis, paprastai laikoma, kad valstybės intervencija iškraipo konkurenciją ir daro poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai. Taigi, valstybės pagalba iš principo yra draudžiama ir tik išimtiniais, SESV nustatytais atvejais, gali būti laikoma suderinama su vidaus rinka.

Jei priemonė ar jos veikla atitinka SESV 107 str. 1 d. nustatytą valstybės pagalbos sąvoką, paramos teikimas yra draudžiamas, nebent gali būti pagrįstas išimtimis, nustatytomis:

- SESV 42 str.² ir jį įgyvendinančiame reglamente dėl žemės ūkio produktų gamybos ir prekybos;³
- SESV 93 str.⁴ ir jį įgyvendinančiame reglamente dėl keleivinio sausumos transporto viešųjų paslaugų kompensavimo;⁵
- SESV 106 str. 2 d.⁶ ir jį įgyvendinančiuose sprendime⁷ bei bendruosiuose nuostatose⁸ dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų kompensavimo;
- SESV 107 str. 2-3 d. ir jį įgyvendinančiuose reglamentuose⁹ bei horizontaliose bei sektorinėse gairėse (komunikatų, pranešimų, rekomendacijų forma)¹⁰ dėl bendrųjų išimčių taikymo;

² Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 42 str. – „Konkurencijos taisyklėms skirtos skyriaus nuostatos žemės ūkio produktų gamybai ir prekybai taikomos tik tokiu mastu, kokį nustato Europos Parlamentas ir Taryba, laikydamiesi 43 straipsnio 2 dalies nuostatų bei jose nustatytos tvarkos ir atsižvelgdami į 39 straipsnyje išdėstytus tikslus. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, gali leisti teikti pagalbą: a) sunkiomis struktūrinėmis ar gamtos sąlygomis dirbančioms įmonėms apsaugoti; b) pagal ekonominės plėtros programų sistemą“.

³ 2014 m. birželio 25 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 702/2014, kuriuo skelbiama, kad tam tikrų kategorijų pagalba žemės bei miškų ūkio sektoriuose ir kaimo vietovėse yra suderinama su vidaus rinka pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnius [EUR-Lex - 32014R0702 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁴ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 93 str. – „Valstybės pagalba yra suderinama su Sutartimis, jei ji skirta transporto koordinavimo reikmėms arba jei ji kompensuoja tam tikrus išpareigojimus, siejamus su viešosios paslaugos sąvoka“.

⁵ 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinant Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70 [EUR-Lex - 02007R1370-20171224 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁶ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 str. 2 d. – „Įmonėms, kurioms yra patikėta teikti bendros ekonominės svarbos paslaugas, arba pajamų gaunančioms monopolinėms įmonėms Sutartyse nustatytos taisyklės, ypač konkurencijos taisyklės, yra taikomos, jei jų taikymas nei teisiškai, nei faktiškai netrukdo atlikti joms patiktų specialių uždavinių. Prekybos plėtojimui neturi būti daroma tokio poveikio, kuris prieštarautų Sąjungos interesams.“

⁷ 2011 m. gruodžio 20 d. Komisijos sprendimas dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas (2012/21/ES) [EUR-Lex - 32012D0021 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁸ Komisijos komunikatas Europos Sąjungos bendrosios nuostatos dėl valstybės pagalbos kompensacijos už viešąją paslaugą forma (2011 m.) (2012/C 8/03) [EUR-Lex - 52012XC0111\(03\) - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

⁹ Bendrasis bendrosios išimties reglamentas – 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius [EUR-Lex - 02014R0651-20210405 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#); 2014 m. gruodžio 16 d. Komisijos Reglamentas (ES) Nr. 1388/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba įmonėms, kurios verčiasi žvejybos ir akvakultūros produktų gamyba, perdirbimu ir prekyba, skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnius [EUR-Lex - 02014R1388-20201210 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹⁰ Visas gaires galima rasti Europos Komisijos tinklalapyje: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/legislation.html, pagrindinės gairės taip pat sudėtos Konkurencijos tarybos tinklalapyje: <https://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/valstybes-pagalba/susijusi-informacija-2/teises-aktai-3>

- SESV 108-109 str. pagrindu priimtuose *de minimis* reglamentuose,¹¹ kuriuose priimta, kad dėl savo nedidelės vertės *de minimis* valstybės pagalba negali daryti poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai ir iškraipyti (arba nekelti tokios grėsmės) konkurencijos.

Jei išimčių taikymas sureguliuotas bendrosiomis nuostatomis ar gairėmis (taip pat tuo atveju, jei ketinama remtis tiesiogiai SESV 107 str. 2-3 d. nuostatomis), priemonę ar jos veiklą galima įgyvendinti (skirti paramą) tik tuo atveju, jei yra atlikta išankstinio pranešimo apie ketinimą skirti valstybės pagalbą procedūra (ang. *notification*) ir Europos Komisijai nusprendus nereikšti prieštaravimų dėl valstybės pagalbos skyrimo.

Tikslu prevenciškai įvertinti formuojamos priemonės ar jos veiklą teisėtumą, priemonės rengėjas turėtų atlikti valstybės pagalbos buvimo įvertinimą:

- įsitikinti, ar priemonė (jos veiklos) neatitinka SESV 107 str. 1 d. nustatytą valstybės pagalbos sąvoką, todėl nedaro poveikio sąžiningai konkurencijai;
- tuo atveju, jei priemonė (jos veiklos) atitinka SESV 107 str. 1 d. nustatytą valstybės pagalbos sąvoką, pakeisti jos turinį (įgyvendinimo sąlygas) taip, kad valstybės intervencija nedarytų neigiamo poveikio konkurencijai ir valstybės pagalbos reguliavimas nebebūtų taikomas;
- tuo atveju, jei priemonė (jos veiklos) atitinka SESV 107 str. 1 d. nustatytą valstybės pagalbos sąvoką ir nėra įmanoma ar netikslinga pakeisti jos turinį (įgyvendinimo sąlygas) taip, kad nebebūtų taikomas valstybės pagalbos reguliavimas, įvertinti, ar gali būti taikoma išimtis ir joje nustatytos sąlygos;
- jei priemonė (jos veiklos) neatitinka išimčių sąlygų, pakeisti jos turinį (įgyvendinimo sąlygas) taip, kad atitiktų išimčių sąlygas ir valstybės intervencija būtų laikoma suderinama su vidaus rinka;
- tuo atveju, jei priemonė (jos veiklos) galėtų atitikti tik bendrosiose nuostatose ar gairėse nustatytas išimčių sąlygas (arba tiesiogiai SESV 107 str. 2-3 d. nuostatas), priemonės rengėjas turi įsivertinti procedūrų atlikimo laikotarpius bei riziką, kad jo suformuotai priemonei (jos veikloms) Europos Komisija pateiks prieštaravimą ir neleis įgyvendinti (arba leis su papildomomis sąlygomis).

Valstybės pagalbos buvimo įvertinimas turi būti atliktas tiek priemonės, tiek atskirai jos veiklą atžvilgiu, kadangi vertinimo rezultatas skirtingų veiklų atžvilgiu gali skirtis. Valstybės pagalbos buvimo įvertinimas neturi būti atliktas formaliai, priemonės rengėjas turi pateikti motyvus, kodėl jo manymu priemonė (jos veiklos) neatitinka valstybės pagalbos sąvokos, o jei atitinka, vadovaujantis konkrečiai kokia išimtimi ketinama pagrįsti jos suderinamumą su vidaus rinka arba kaip būtų užtikrintas savalaikis priemonės (jos veiklų) įgyvendinimas, jei būtų taikoma išankstinio pranešimo

¹¹ 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai [EUR-Lex - 02013R1407-20200727 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eur-lex/eu/obj/doc/html/2013R1407-20200727); 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1408/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai žemės ūkio sektoriuje <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1408-20190314>; 2014 m. birželio 27 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 717/2014 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0717-20201210>; 2012 m. balandžio 25 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 360/2012 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai, skiriamai visuotinės ekonominės svarbos paslaugas teikiančioms įmonėms <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02012R0360-20201103>

Europos Komisijai procedūra ir veiksmų planas gavus neigiamą Europos Komisijos atsakymą dėl priemonės (jos veiklų) įgyvendinimo.

NAUDINGA INFORMACIJA:

- detalus SESV 107 str. 1 d. nustatytos valstybės pagalbos išaiškinimas pateiktas Europos Komisijos pranešime dėl SESV 107 str. 1 d. vartojamos valstybės pagalbos sąvokos 2016/C 262/01;¹²
- konsultacijas valstybės pagalbos klausimais teikia Konkurencijos taryba, šios institucijos tinklalapyje¹³ taip pat galima rasti papildomą valstybės pagalbos vertinimo informaciją;
- vertinimui atlikti taip pat galima remtis CPVA parengtomis Valstybės pagalbos vertinimo rekomendacijomis,¹⁴ kuriose yra pateiktas susistemintas valstybės pagalbos reguliavimas ir konstruktyviai išdėstyta valstybės pagalbos vertinimo tvarka.

IV DALIS

ĮGYVENDINIMO TERITORIJA IR TERITORINIAI SKIRTUMAI

Įgyvendinimo teritorija apima konkrečias vietas, kuriose planuojama įgyvendinti priemonės projektus. Tais atvejais, kai planuojant priemonę nėra galimybės identifikuoti konkrečių teritorijų arba tai neturi esminės įtakos priemonės įgyvendinimui, teritorija turi būti apibrėžta planavimo metu žinomais sprendiniais, kurie gali apimti teritorijų demografinius, socialinius, ekonominius, geografinius ir kitus parametrus (pvz. didieji miestai, kaimiškos vietovės ar pan.). Visais atvejais priemonės pagrindime turi būti detalizuojama, ar egzistuoja reikšmingi teritoriniai (pvz. regioniniai, tarp atskirų savivaldybių, tarp skirtingų seniūnijų ir pan.) skirtumai (ekonominiai, socialiniai, demografiniai), kurie svarbūs priemonės planavimui ar įgyvendinimui.

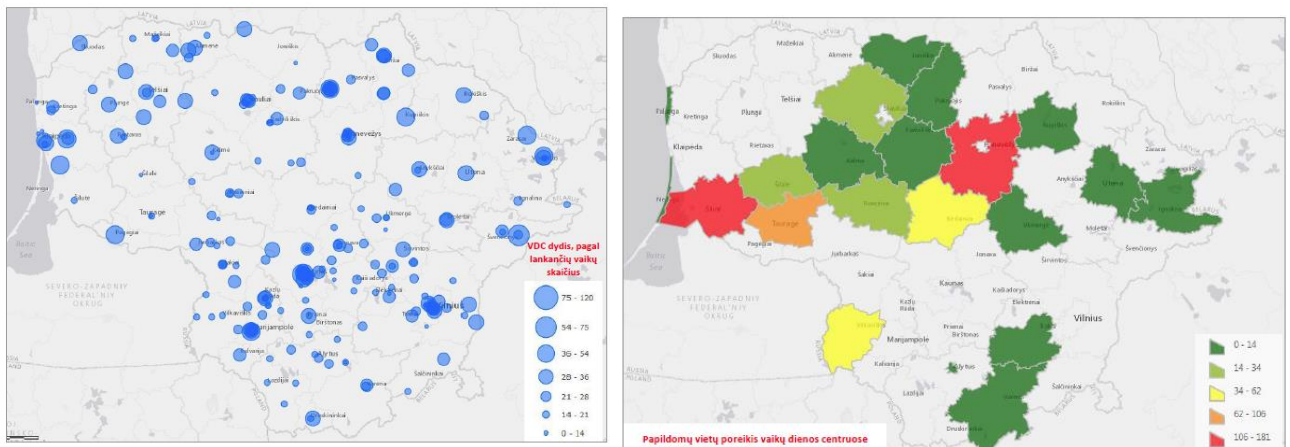
Teritoriniai skirtumai apima ekonominius, socialinius ir demografinius šalies regionų, savivaldybių, o kai kuriais atvejais ir seniūnijų (aktualiau didiesiems miestams, bet ne tik) parametrus. Pavyzdžiui, skirtinga gyventojų perkamoji galia kaimiškose vietovėse ir didžiuosiuose miestuose gali sąlygoti paslaugų kainodaros skirtumus, o demografinės tendencijos – paklausos prognozes. Įvairūs teritoriniai skirtumai gali sąlygoti, kad vieningas sprendimas visai šaliai nėra optimalus ir priemonė turi būti papildomai pritaikyta konkrečiam ekonominiam, socialiniam ir demografiniam kontekstui. Svarbu apibrėžti ir kokie erdviniai apribojimai, nulemia priemonės apimtį ir pobūdį.

Teritoriniai skirtumai gali būti atvaizduojami žemėlapyje, identifikuojant esamą situaciją, „pilkąsias zonas“ ir numatomas intervencijos zonas.

¹² [EUR-Lex - 52016XC0719\(05\) - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹³ <https://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/valstybes-pagalba>

¹⁴ Adresu: <https://ppplietuva.lt/lt/metodikos-ir-leidiniai> skelbiama nuo 2021 m. vidurio.

Paveikslas 3. Vaikų dienos centrai Lietuvos savivaldybėse ir papildomų vietų poreikio teritorinis atvaizdavimas

Priemonė visa apimtimi turi būti suderinta su LR teritorijos bendruoju planu. Šis planas – tai erdvinio teritorijų planavimo dokumentas, nustatantis teritorijos erdvinio vystymo kryptis ir teritorijų naudojimo funkcinius prioritetus, užtikrinantis intervencijų, turinčių erdvinę (teritorinę) išraišką, suderinamumą.

Rekomendacijų priede Nr. 2 pateikiami klausimai ir LR teritorijos bendrojo plano struktūros suvestinė, kurie palengvina priemonei aktualių šio plano sprendinių ir žemėlapių identifikavimą. Priede Nr. 3 pateiktas pavyzdys, kaip identifikuojamos priemonei aktualios LR teritorijos bendrojo plano nuostatos. Dėl planuojamų intervencijų suderinamumo su LR teritorijos bendruoju planu galima konsultuotis su LR Aplinkos ministerija.

V DALIS

PRIEMONĖS SUDERINAMUMAS

Formuojant priemonę turi būtų išanalizuotas ir pasiektas jos išorinis ir vidinis suderinamumas. Priemonės **išorinis suderinamumas** susijęs su atitikimu LR bendrojo plano, LR Vyriausybės programos, Nacionalinės reformų darbotvarkės, ESI fondų veiksmų programos ar kitos tarptautinės paramos nuostatomis ir sritimis. Taip pat - JT Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 tikslais bei horizontaliaisiais principais.

Jei priemonė planuoja įgyvendinti veiksmus, susijusius su Europos Tarybos ir Europos Komisijos rekomendacijomis, ji turi būti suderinta su Nacionaline reformų darbotvarke, kurioje identifikuojamos svarbiausios vykdomos ir planuojamos vykdyti struktūrinės reformos, siekiant įveikti kylančius iššūkius.

Dauguma valstybės vykdomų intervencijų vienaip ar kitaip veikia horizontaliųjų principų įgyvendinimą, todėl turi būti analizuojamas priemonės suderinamumas su ES ir NPP horizontaliaisiais principais bei nustatomos taikytinos proaktyvios priemonės. Siekiant kokybiškai tai atlikti, rekomenduojama:

- Išanalizuoti ar priemonės numatytose veiklų srityse yra susiduriama su diskriminavimu dėl rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, religijos. Jei taip, ar į tai buvo atsižvelgta formuojant priemonės veiksmus? Jei neatsižvelgta, kodėl? Diskriminacija dėl amžiaus savo poveikiu sustiprina visų kitų diskriminacijų pasireiškimus.
- Išanalizuojama ar priemonės numatytose veiklų srityse yra susiduriama moterų ir vyrų nelygybe. Jei taip, ar į tai buvo atsižvelgta? Jei neatsižvelgta, kodėl? Siekiant kokybiškai išnagrinėti moterų ir vyrų lygybės problematiką, tikslinga vadovautis Lyčių lygybės indekso¹⁵ sudedamaisiais rodikliais ir gilintis į jų pokytį lemiančius veiksnius.
- Jei numatoma investuoti į infrastruktūrą, IT ir komunikacijos sistemas, nurodoma¹⁶, kokie bus keliami reikalavimai projektams, siekiant, užtikrinti, kad ji bus pritaikyta visoms visuomenės grupėms (universalus dizaino principo įgyvendinimas). Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo turi būti užtikrinama prieinama skaitmeninė erdvė taip sudarant sąlygas ja naudotis visiems žmonėms, nepriklausomai nuo jų turimos negalios ar individualių gebėjimų.

Priemonės kuriama nauda ir rezultatai turi atitikti horizontaliuosius principus ne tik klientų, vartotojų atžvilgiu, bet ir viešojo bei privataus sektorių darbuotojų atžvilgiu.

Kai priemonės veiklų srityje pasireiškia diskriminacija bei lyčių nelygybė, tikslinga nustatyti proaktyvias priemonės veiklas ar identifikuoti svarbius elementus, kurių dėka nepalankūs aspektai būtų eliminuojami.

Tęsiant anksčiau įgyvendintą priemonę rekomenduojama atkreipti dėmesį į tai, kokią galima įžvelgti priemonės įgyvendinimo žalą horizontaliųjų principų kontekste, kurią tikslinga eliminuoti (pavyzdžiui, dauguma įgyvendintos priemonės projektų vykdė paprastojo remonto darbus, todėl infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems būklė nepagerėjo, universalus dizaino principai neįgyvendinti), bei tobulintinas sritis, kurių dėka būtų pademonstruotas didesnis prisidėjimas prie kiekvienos iš horizontaliųjų sričių.

Taip pat turi būti išanalizuotas ir pasiektas priemonės atitikimas JT Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 tikslams ir su jais susijusioms Lietuvai aktualiausioms sritims. Pateikiama informacija¹⁷, ar priemonėje nustatyti proaktyvūs reikalavimai, skatinantys darnaus vystymosi įgyvendinimą (pavyzdžiui, nurodoma ar numatoma nustatyti reikalavimus vykdyti aplinkai palankius (žaliuosius) pirkimus).

Siekiant identifikuoti tikėtinos diskriminacijos pasireiškimus konkrečiose viešosios politikos sektoriuose, tikslinga konsultuotis su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, nevyriausybinėmis organizacijomis, tiesioginiais naudos gavėjais.

¹⁵ <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>

¹⁶ Ši informacija nurodoma pagrindimo formos dalyje „7. Projektuose taikomų analizės metodų nustatymas ir projektų atrankos būdai“

¹⁷ Ši informacija nurodoma pagrindimo formos dalyje „7. Projektuose taikomų analizės metodų nustatymas ir projektų atrankos būdai“

Identifikuojant priemonės **vidinį suderinamumą**, vertinamas suderinamumas tiek tarp to paties asignavimo valdytojo priemonių, tiek ir su kitų asignavimų valdytojų priemonėmis to paties NPP tikslo apimtyje. Suderinamumo vertinimas nurodo viena kitai prieštaraujančias intervencijas bei leidžia ieškoti sprendimų kaip spręsti šiuos prieštaravimus. Tam, kad viešoji politika pasiektų savo tikslus, ne tik kiekviena priemonė turi būti efektyviai suplanuota, turėti teigiamą poveikį tikslinei grupei ir visuomenei, bet ir visa įvairių priemonių struktūra turi būti nuosekli, t. y. skirtingos priemonės turi viena kitą papildyti. Viena kitą papildydamos valdžios intervencijos sustiprintų poveikį, kartu sukurdamos didesnę poveikį, nei tai būtų įmanoma atskirai.

Vidinis suderinamumas aktualus, kai priemonė gali turėti tokius efektus kitoms priemonėms:

- priemonė papildo kitas priemones (papildomumas dažniausiai didina kitų priemonių poveikį),
- priemonė prieštarauja kitoms priemonėms (mažina kitų priemonių poveikį, kertasi su kitų priemonių įgyvendinimo tikslais ir siekiamais rezultatais),
- priemonė galėtų pakeisti kitas priemones (esant tam tikroms aplinkybėms).

Vidiniam suderinimui aktualių priemonių paieška gali būti vykdoma pagal tikslinę grupę, finansuojamas veiklas, priemonės įgyvendinimo teritoriją ir kitus parametrus. Šiam pratimui gali būti panaudotas informacinės sistemos funkcionalumas.

Jei priemonės neturi viena kitai jokio poveikio, tai reiškia, kad jų tikslai yra tarpusavyje nesusiję ir vienos įgyvendinimas neturi įtakos kitoms, t. y. sukuria tokį patį poveikį, kokį turėtų ir nesant kitų priemonių. Jei priemonės viena kitai prieštarauja, jų tikslai vienas kitam prieštarauja arba jos turi tą patį tikslą, tačiau menkina viena kitos poveikį, t. y. sukuria mažesnę poveikį, nei sukurtų nesant kitų intervencijų. Jei priemonės viena kitą pakeičia, jos turi tą patį arba labai panašų tikslą ir nesumažina viena kitos poveikio, bet tam tikromis sąlygomis gali viena kitą pakeisti, t. y. jei vienos iš jų nebūtų, kita užimtų pastarosios vietą ir padėtų pasiekti tą patį tikslą.

Kadangi viena kitai prieštaraujančios arba viena kitą pakeičiančios priemonės mažina bendrą viešosios politikos įgyvendinimo efektyvumą, svarbu tai identifikuoti ir jas pakoreguoti arba apskritai jų atsisakyti.

VI DALIS

PRIEMONĖS ALTERNATYVŲ SUFORMAVIMAS IR JŲ PALYGINIMAS

Alternatyvų suformavimas

Siekiant užtikrinti efektyvų viešųjų intervencijų įgyvendinimą, būtina išanalizuoti galimas problemas sprendimo alternatyvas ir iš jų pasirinkti geriausią. Formuojant valstybės intervencijų logiką, teisės aktuose ir programiniuose dokumentuose neturi būti ribojama (numatyta iš anksto) priemonės įgyvendinimo alternatyvos, t.y. kaip ir kokiais veiksmais priemonėje bus pasiektas tikslas (pašalinta priežastis ar išspręsta problema). Alternatyvų formavimą apriboja tik tarptautinis, ES (įskaitant ESI fondų įgyvendinimo reikiamas sąlygas (ang. „enabling conditions“)) ar nacionalinis reglamentavimas, kuris negali būti pakeičiamas.

Priemonės alternatyvos turi būti skirtos tai pačiai problemai spręsti. Nieko nedaryti nėra laikoma alternatyva.

Turėtų būti įvertintos ne mažiau kaip trys alternatyvos. Jei įmanomos tik dvi alternatyvos, pagrindžiama kodėl. Formuojant alternatyvas turi būti atsižvelgta į tai, kad teisės aktų nuostatos gali būti keičiamos ir jų keitimas gali būti viena iš alternatyvos veiklų.

Strateginio valdymo metodikos 85.2 punktas nustato, kad alternatyvos gali būti nevertinamos, kai konkretų priemonės įgyvendinimo būdą nustato ES direktyvos ir (arba) reglamentai, kurių nuostatos perkeliamos.

Priemonių alternatyvos gali būti formuojamos iš šių **veiklų tipų** ar jų derinių:

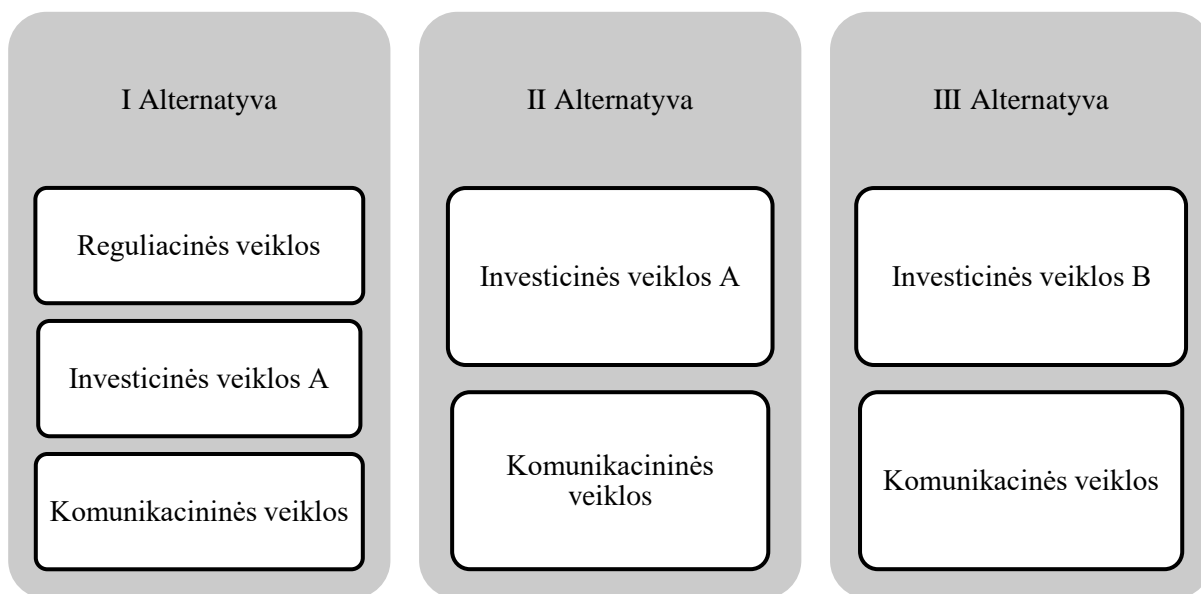
- **Reguliacinės veiklos**, kurios nustato, pakeičia ar panaikina normas, standartus, draudimus, įpareigojimus; įveda ar pakeičia mokesčius, finansines paskatas ir kitas išmokas. Formuojant alternatyvas pirmiausia turi būti įvertintas reguliacinių sprendimų poreikis, neapsiribojant alternatyvos analizės metu galiojančiais teisės aktais. Teisės aktų nuostatos gali būti keičiamos ir jų keitimas ar naujų įvedimas gali būti viena iš alternatyvos veiklų. Jei priemonės alternatyvoje numatomos reguliacinio pobūdžio veiklos, nurodoma ir išnagrinėjama teisinė bazė, kurią reikalinga formuoti ar keisti, nurodomi tikėtini teisės aktų priėmimo ar pakeitimo terminai, už teisės aktų projektų rengimą ir priėmimą atsakingos institucijos.
- **Investicinės veiklos**, kurios gali apimti įvairios infrastruktūros vystymą, investicijas į ilgalaikį nematerialųjį turtą (pvz.: licencijos, programinė įranga ir pan.), paslaugų teikimą, investicijas į žinias, žmogiškuosius išteklius ir pan.
- **Komunikacinės veiklos**, kuriomis siekiama supažindinti tikslinę grupę su naujomis idėjomis, elgsenos būdais, siekiant elgsenos ir nuostatų pokyčio. Taip pat komunikacinės veiklos gali būti skirtos suteikti informaciją ir argumentuoti planuojamus pokyčius. Komunikacinio tipo veiklos gali būti individualios (kai priemonės alternatyvą sudaro viena nepriklausoma veikla) arba palengvinančios (pastiprinančios) kitų priemonės veiklų, pavyzdžiui reguliacinių ar investicinių, įgyvendinimą. Alternatyvoje formuojant reguliacinę veiklą, kuri palies didžiąją arba jautriąją visuomenės dalį, rekomenduojama kartu planuoti ir komunikacines veiklas, kurių tikslas būtų ne tik kokybiškai informuoti visuomenę apie pokyčius, bet ir argumentuoti reguliacinės veiklos poreikį, naudą bei ilgalaikį poveikį. Taip pat, komunikacinės veiklos pagalba galima kokybiškai valdyti PP ir priemonės visuminę komunikaciją skirtingoms tikslinėms grupėms priimtinais kanalais, būdais, tinkamu turiniu, tinkamu metu ir pan.
- **Analitinės veiklos**, kurios apima informacijos apie konkrečią veiklos ar atsakomybės sritį ir su ja susijusius reiškinius rinkimą, apdorojimą, gretinimą su kita turima informacija, kokybiškai naujų duomenų, kurie yra šių informacijos apdorojimo procesų rezultatas ir kurie skirti sprendimams priimti, gavimą;

Reguliacinės veiklos	<ul style="list-style-type: none"> • Norminiai • Mokestiniai • Finansinės paskatos ir kitos išmokos
Investicinės veiklos	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktūros vystymas, įranga, nematerialus turtas • Paslaugų teikimas • Investicijos į žinias, žmogiškuosius išteklius ir pan.

Komunikacinės veiklos	<ul style="list-style-type: none"> • Įvairios komunikaciniai instrumentai, kampanijos ir pan.
Analitinės veiklos	<ul style="list-style-type: none"> • Tyrimai, studijos, vertinimai ir pan.

Paveikslas 4. Priemonės veiklų tipai

Formuojamos alternatyvos turėtų skirtis bent viena esmine veikla arba kitais esminiais intervencijos sprendiniais (pavyzdžiui, projektų vykdytojai, finansavimo forma, tikslinės grupės segmentas). Sakykime, viena iš priemonės alternatyvų gali apimti investicines veiklas, o kita alternatyva būtų tą pačią problemą spręsti reguliaciniais ir komunikaciniais veiksmais. Skirtingomis alternatyvomis laikoma ir to paties tipo veiksmai, kurie yra skirtingi savo turiniu. Pavyzdžiui, abi alternatyvos numato infrastruktūros vystymo veiklas, tačiau alternatyvose nagrinėjama skirtingo pobūdžio infrastruktūra.

Paveikslas 5. Priemonės alternatyvų koncepcijos pavyzdys

Formuojant priemonės alternatyvas, svarbu atsižvelgti į tai, ar panaši priemonė ar priemonės veiklos buvo įgyvendintos anksčiau. Ankstesnė patirtis suteikia išsamios informacijos, žinių ir įrodymų, kuriais remiantis galima pagrįsti formuojamos priemonės alternatyvas. Toliau pateikiamus klausimus rekomenduojama apgalvoti ir aptarti priemonės rengimo komandoje (į klausimus atsakyti rašytine forma nereikalaujama), nes jie padeda ieškant alternatyvių problemos sprendimų.

Kai yra ankstesnė panaši patirtis, rekomenduojama įvertinti šiuos aspektus:

- **Efektyvumas ir nauda visuomenei:** Ar anksčiau įgyvendintos priemonės ar jų veiklos pasiteisino? Kokie yra įrodymai dėl įgyvendinimo rezultatų, poveikio ir naudingumo visuomenei (vertinimų išvados, statistiniai duomenys, išlaidų peržiūros duomenys ir pan.)? Kokie buvo sėkmingiausi įgyvendintos priemonės projektai? Ar anksčiau įgyvendintos priemonės ar veiklos gali būti įtrauktos į priemonės alternatyvų sąrašą?
- **Intervencijos taiklumas:** Ar intervencija buvo pritaikyta pagal teritorinius ypatumus (teritorinius ar regioninius skirtumus) bei kitus demografinius ir socioekonominius tikslinių grupių skirtumus? Ar ši informacija gali būti panaudota formuojant alternatyvas?

- Tikėtina priemonės raida: Kokie esminiai pokyčiai įvyko ankstesnės priemonės įgyvendinimo metu bei ex-post laikotarpiu (viešosios paslaugos apimčių bei poreikio pokyčiai, projektų vykdytojų veiklos, susijusios su investicijomis, vykdymo ar juridinio statuso pokyčiai, turto disponavimo bei nuosavybės pokyčiai, kt.)? Ar anksčiau įgyvendinta priemonė (veikla) galėtų būti modifikuojama, atsižvelgiant į įvykusius pokyčius ir taip suformuojama alternatyva?

Visais atvejais (ir kai panašios veiklos buvo įgyvendintos anksčiau ir kai numatomos visiškai naujos veiklos) rekomenduojama įvertinti alternatyvų formavimo galimybes apsvarstant šiuos klausimus:

- Ar galėtų būti suformuota alternatyva remiantis kitų šalių praktika, moksliniais straipsniais ir (ar) tarptautinių organizacijų rekomendacijomis?
- Ar viena iš alternatyvų galėtų būti tam tikrų reguliacinių ir komunikacinių tipų veiklų įgyvendinimas be investicinių veiklų?
- Ar viena iš alternatyvų galėtų būti problemos sprendimo perdavimas privačiai rinkai? Ar problema galėtų būti sprendžiama pritraukiant privačias lėšas? Ar problema galėtų būti sprendžiama pritraukiant nevyriausybinės organizacijas?
- Ar egzistuoja galimybė išplėsti paslaugos teikėjų (priemonės vykdytojų) grupę apmokestinant (dalinai apmokestinant) paslaugas, siekiant sumažinti našą viešajam sektoriui?
- Ar planuojamos finansuoti veiklos turi potencialo būti finansiškai gyvybingomis (generuoti grynąsias pajamas arba finansinius sutaupymus). Ar priemonėje galėtų būti taikomos kitos finansavimo formos, bet ne subsidija?
- Ar viena iš alternatyvų galėtų būti paslaugų teikimo konsolidavimas ar paslaugų teikėjų kooperavimasis? Jei paslaugos teikimą reikėtų apjungti, konsoliduoti ar kooperuoti, alternatyvų formavimo metu tikslinga identifikuoti projektų atrankos principą, kriterijų ar sąlygą, kurios pagrindu būtų optimizuojamas paslaugos teikimas.
- Kokius problemos sprendimus siūlo socialiniai ir ekonominiai partneriai? Ar remiantis šiais siūlymais galima suformuoti alternatyvą?

Norint matyti visą potencialių alternatyvų spektrą, rekomenduojama sudaryti ilgąjį veiklų su svarbiausiais veiklos požymiais (pvz. tikslinė grupė, finansavimo apimtis, kt.) sąrašą.

Ilgajam veiklų sąrašui įvertinti gali būti pasirenkami vertinimo kriterijai (siūloma sudaryti ne mažiau kaip trijų kriterijų vertinimo sistemą kokybiniam įvertinimui atlikti). Siekiant suteikti pirmenybę tam tikriems kriterijams ar jų grupei, tikslinga naudoti balų arba svorių sistemą.¹⁸

Jei alternatyvas labai sudėtinga identifikuoti, tuomet svarbu įvertinti, ar tinkamai pasirinktas analizės lygmuo. Jeigu alternatyvų analizėje matome, kad vieninteliai galimi alternatyvų skirtumai yra tik medžiagiškumas (pvz. statyti naudojant medžiagas A ar medžiagas B; įsigyti technologiją A ar technologiją B), reikėtų peržiūrėti, kaip apsibrėžta problema ir jos priežastys. Galimai tokiu atveju yra

¹⁸ Daugiau apie ilgojo sąrašo sudarymo principus skaitykite Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ ar valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikoje <https://pplietuva.lt/lt/leidiniai/investiciju-projektu-kuriems-siekiami-gauti-finansavima-is-europos-sajungos-strukturines-paramos-ir-ar-valstybes-biudzeto-lesu-rengimo-metodika>

nusileista į analizės techninį lygmenį ir neįvertintos strateginės alternatyvos problemai spręsti. Alternatyvos, kai skiriasi tik jų veiklų medžiagiškumas, nėra tinkamos priemonių alternatyvos.

Problema: didelė tarša ir ŠESD emisijos iš individualių automobilių kelių transporte

Priemonė: Didinti mažiau taršaus judumo galimybes kelių transporte

Ilgasis veiklų sąrašas

Norminės

1. Reikalavimai viešojo sektoriaus organizacijų transporto parkui (pvz. privaloma elektromobilių dalis)

Finansinės paskatos ir kitos išmokos

2. Subsidijos elektromobiliams įsigyti

3. Subsidijos dviračiams įsigyti

Infrastruktūros vystymas

4. Elektromobilių pakrovimo stotelių įrengimas (subsidija)

5. Elektromobilių pakrovimo stotelių įrengimas (finansinė priemonė (paskolos))

6. Dviračių takų įrengimas

7. Dviračių pastatymo vietų įrengimas

8. Mažiau taršių autobusų įsigijimas

Komunikacinės veiklos

9. Skatinimas naudotis dviračiu

10. Skatinimas naudotis viešuoju transportu

Sakykime, kad priemonei numatoma skirti 100 mln. EUR. Priemonės alternatyvos galėtų būti tokios:

1 alternatyva	2 alternatyva	3 alternatyva
1. Reikalavimai transporto parkui	1. Reikalavimai transporto parkui	1. Reikalavimai transporto parkui
2. Subsidijos elektromobiliams įsigyti (50 mln. EUR)	4. Elektromobilių pakrovimo stotelių įrengimas (subsidija) (10 mln.)	3. Subsidijos dviračiams įsigyti (25 mln. EUR)
4. Elektromobilių pakrovimo stotelių įrengimas (subsidija) (30 mln. EUR)	7. Dviračių takų įrengimas (20 mln.)	7. Dviračių takų įrengimas (65 mln. EUR)
7. Dviračių takų įrengimas (20 mln. EUR)	8. Mažiau taršių autobusų įsigijimas (70 mln.)	8. Dviračių pastatymo vietų įrengimas (5 mln. EUR)
		9. Komunikacija – skatinimas naudotis dviračiais (5 mln. EUR)

Paveikslas 6. Priemonės alternatyvų pavyzdys

Aukščiau pateiktas pavyzdys, kaip galėtų atrodyti konkrečios priemonės alternatyvų suformavimas. Sprendžiant didelės taršos ir ŠESD emisijų iš individualių automobilių kelių transporte problemą, sudarytas ilgasis veiklų sąrašas, kuris apima normines, finansinių paskatų, infrastruktūros vystymo ir komunikacines veiklas. Ieškoma alternatyvių būdų problemai spręsti panaudojant priemonei numatytą lėšų apimtį.

Visos formuojamos alternatyvos turi siekti bent plėtros programoje priemonei numatytos rezultato rodiklio apimties (gali ją viršyti). Jeigu siekiami rodikliai PP nebuvo numatyti, reikia nusistatyti kokio kiekybinio pokyčio (rezultato) siekia priemonė. Siekiamas pokytis identifikuojamas pagrindimo formos pirmoje dalyje. Visos formuojamos alternatyvos turi siekti ne mažiau nei nustatyta rezultato rodiklio reikšmė, tačiau kai kurios ar visos alternatyvos gali ją viršyti.

Iš pateikto pavyzdžio matyti, kad alternatyvose pasirinktos veiklos turės skirtingą poveikį taršos ir ŠESD emisijų sumažėjimui. Be to, kitas alternatyvų poveikis taip pat bus skirtingas (pvz. kelionės laiko sąnaudos). Šie skirtumai kartu su alternatyvų finansiniais duomenimis yra alternatyvų palyginimo objektas.

Suformavus alternatyvas, paaiškinama kodėl suformuota kiekviena iš jų ir trumpai aprašoma pagal šiuos požymius, kad būtų aiškus alternatyvų turinys ir apimtis:

- veiklos ir pagindiniai projektai (jei žinoma);
- tikslinės grupės (į ką nukreiptos priemonės veiklos);
- projektų vykdytojai;
- siekiami rezultatai (įskaitant fizinius arba produkto rodiklius, pavyzdžiui, bus nutiesta 50 km dviračių takų);
- finansavimo apimtis;
- finansavimo forma;

Formuojant alternatyvas taip pat svarbu įvertinti veiklos ir priežiūros išlaidų bei pajamų pokytį nuo esamos situacijos (kiek vidutiniškai kainuos išlaikyti sukurtą infrastruktūrą per metus, kokios bus patiriamos paslaugų teikimo sąnaudos ir pan.). Pavyzdžiui,

- Dviračių tako priežiūra per metus (sniego valymas, šiukšlių rinkimas, smulkūs dangos pataisymai, kt.) – x EUR/km
- Kapitalinis dviračių takų remontas (reinvesticijos) kas 10 metų po y EUR/km.

Suprantama, kad planuojant veiklos ir priežiūros išlaidų bei pajamų pokyčius dėl priemonės įgyvendinimo dažnai nebus įmonoma tiksliai jų nustatyti. Todėl naudojant prieinamus duomenis pagal poreikį taikomos prielaidos, vidurkių skaičiavimai, tipiniai atvejai ir pan. Naudojant Priemonės skaičiuoklę¹⁹ (toliau – skaičiuoklė), veiklos ir priežiūros išlaidų, pajamų bei kita finansinė informacija detalizuojama darbalaukyje „Prielaidos“.

Reguliacinėse veiklose nėra vertinamos sąnaudos, reikalingos teisės aktų rengimui bei tvirtinimui (jos laikomos tęstinėmis valdymo išlaidomis), išskyrus atsirandančias papildomas sąnaudas, pavyzdžiui, galimybių studijų, poveikio aplinkai vertinimų įsigijimo ir pan. sąnaudas. Šių veiklų atveju vertinamas poveikis priemonės sprendžiamai problemai.

Suformuotų alternatyvų apimtys turi būti logiškai suderintos, kad palyginimas būtų korektiškas:

- visos alternatyvos turi siekti tos pačios rezultato rodiklio reikšmės (leistinas nuokrypis iki 1 proc.) (jei yra keli rezultato rodikliai – vertinama pagal svarbiausią), **arba**
- alternatyvose planuojama siekti skirtingų rezultatų (iš kurių visos privalo pasiekti bent PP nurodytą priemonės rezultatą, o jeigu jo nėra – nusistatytą rezultatą), tuomet kiekvienos investicijų suma turi būti vienoda (leistinas nuokrypis iki 1 proc.)

¹⁹ Skaičiuoklė skelbiama <https://www.ppplietuva.lt/pokycio-priemoniu-rengimas-vertinimas-bei-gebejimu-stiprinimas>

Alternatyvų palyginimas ir geriausios alternatyvos išrinkimas

Alternatyvų palyginimas atliekamas taikant sąnaudų ir naudos analizę arba sąnaudų veiksmingumo analizę ar kitus su portfelio valdytoju (LR finansų ministerija) suderintus metodus.

Sąnaudų - naudos analizė (SNA, angl. CBA, Cost-benefit analysis) – investicijų efektyvumo vertinimo metodas, kurio esmė – intervencijai įgyvendinti reikalingų sąnaudų palyginimas su investicijų sukuriama socialine-ekonomine nauda. Sąnaudų ir naudos analizės metu šalia finansinės grąžos kartu vertinami svarbiausieji ekonominio ir socialinio (įskaitant aplinką) poveikio kiekybiniai ir kokybiniai aspektai, kuriems priskiriama piniginė reikšmė. SNA metodas taikomas atliekant sistemingą kiekybinį intervencijos įvertinimą, kuriuo siekiama nustatyti, ar ir kokią vertę turi intervencija iš visuomenės perspektyvos. Sąnaudų ir naudos analizė nuo paprasto finansinio vertinimo skiriasi tuo, kad joje atsižvelgiama į visas naudas ir žalas, kurias patirs visuomenė. Sąnaudų ir naudos analizė yra pagrindinis alternatyvų vertinimo būdas, kai planuojamos naujos paslaugos, infrastruktūros sukūrimo, esamos paslaugos, infrastruktūros prieinamumo padidinimo ir (ar) kokybės pagerinimo, įskaitant ir viešojo administravimo paslaugų, funkcijų pokyčio įgyvendinimo intervencijos ir intervencijų sukurtas rezultatas reikalaus ilgalaikio palaikymo ir finansinių išteklių ir būtinas tokio rezultato naudos visuomenei supratimas.

Sąnaudų veiksmingumo analizė (angl. CEA, Cost-effectiveness analysis) – investicijų efektyvumo vertinimo metodas, kurio esmė yra kiekvienos vertinamos intervencijos įgyvendinimo alternatyvos visų grynųjų išlaidų kartu su likutine verte ir siekiamo rezultato, įvertintų grynąja dabartine verte, palyginimas.

Alternatyvų palyginimui naudojama Priemonės skaičiuoklė ir aktualūs metodiniai dokumentai (apie metodus, socialinio ir ekonominio poveikio naudos ir žalos komponentus, komponentų įverčių reikšmės) skelbiami:

<https://www.ppplietuva.lt/pokycio-priemoniu-rengimas-vertinimas-bei-gebejimu-stiprinimas>

Alternatyvų palyginimo metodo pasirinkimą sąlygoja priemonės pobūdis ir jos kuriamas poveikis. Priemonės rengėjas SNA gali pasirinkti visais atvejais, bet kai kuriais atvejais vietoje SNA gali būti praktiška taikyti paprastesnį metodą – SVA. Tačiau SVA leidžia teisingai palyginti alternatyvas tik esant tam tikroms sąlygoms. SVA gali būti taikomas, kai tenkinami **visi** šie toliau pateikti bendrieji kriterijai:

- a) Visomis alternatyvomis siekiama tų pačių homogeniškų rezultatų rodiklių. Tais atvejais, kai priemonėje ir alternatyvose taikomas tik vienas rezultato rodiklis, nors ir su skirtingomis siektinomis reikšmėmis, alternatyvų rezultatai yra homogeniški. Tais atvejais kai yra keli rodikliai, bet alternatyvose skiriasi tik vieno iš jų reikšmė, alternatyvų rezultatai taip pat laikytini homogeniškais. Šio principo esmė, kad reikia turėti vieną parametą (rezultatą) pagal kurį lyginamos alternatyvos. Jei atsiranda keletas rodiklių su skirtingomis reikšmėmis, tuomet nėra aišku pagal kokį vieną parametą galima korektiškai palyginti alternatyvas.

- b) Siekiami rezultatai yra tiek svarbūs, kad nėra abejonių dėl jų naudos ir poreikio (būtinybės) pasiekti.
- c) Priemonės esmė yra ne gerinti kokybę ir (ar) didinti veiklos apimtį, bet rasti efektyviausią problemos sprendimą, t. y. geriausią planuojamų patirti sąnaudų ir siekiamų rezultatų santykį. Kadangi taikant SVA nėra vertinama priemonės nauda, todėl šis metodas tinkamas tik toms alternatyvoms, tarp kurių pasirinkimo visuomenei ir tikslinei grupei nėra kokybinio skirtumo. Pavyzdžiui, SVA tiktų palyginti socialinio būsto vietų užtikrinimo alternatyvas, jei alternatyvose nuomotis būstą, jį pirkti ar statyti, yra užtikrinama iš esmės ta pati būsto kokybė. Tokiu atveju lyginant alternatyvas sprendžiama, kaip pasiekti geriausią patirtų sąnaudų (viso ciklo, įskaitant pastato priežiūrą) ir sukurtų vietų namų ūkiams santykį.
- d) Priemonės alternatyvose nėra sąnaudų elementų, kurių nebūtų galima įvertinti, o paslėptos sąnaudos (jei tokios visgi galėtų pasireikšti) nedidelės ir nereikšmingos. Ne visas sąnaudas įmanoma įvertinti ir apskaičiuoti. Pavyzdžiui, projekto komanda, kuri administruos socialinio būsto statybos projektą, naudosis bendra projekto vykdytojo organizacijos infrastruktūra (koridoriais, posėdžių salėmis, automobilių stovėjimo aikšte ir pan.), tačiau tikėtina, kad tokios paslėptos (neįvertintos) sąnaudos nėra didelės ir neturi reikšmingos įtakos alternatyvų palyginimui.
- e) Alternatyvos nepasižymi skirtingu išoriniu poveikiu arba skirtumai tarp jų nereikšmingi. Išorės poveikis (angl. externality) – tai bet kokia žala ar nauda, kuri viršija intervencijos apimamą sritį, t. y. išeina iš intervencijos naudos gavėjų ar paslaugų naudotojų santykių ribų, ir veikia kitas šalis be jokio piniginio kompensavimo. Toks išorės poveikis gali būti neigiamas (pavyzdžiui, naujo kelio sąlygotas taršos lygio padidėjimas) arba teigiamas (pavyzdžiui, įrengus dviračių takus pasireišk teigiamas poveikis naudotojų sveikatai). Kadangi taikant SVA metodą, nėra matuojama priemonės nauda (ir išorinis poveikis), tai korektiška lyginti tik tokias alternatyvas, kur galima suvokti, kad alternatyvų išorinis poveikis vienodas arba skirtumai nereikšmingi.

SVA išimtinai gali būti (bet neprivalo) taikoma ir tokiu atveju, kai veiksmų įgyvendinimas yra privalomas dėl Europos Sąjungos direktyvų reikalavimų ar tarptautinių įsipareigojimų (pvz., NATO, Šengeno sutarties) ir šie reikalavimai ar įsipareigojimai nustato konkrečius veiksmų ir rezultatų reikalavimus.

Išimtis taikyti SVA galima ir tokiu atveju, kai tai suderinta su programų portfelio valdytoju, jam pateikus tokio siūlymo pagrindimą.

Esminis SNA ir SVA metodų skirtumas, kad taikant SNA yra atliekamas intervencijos socialinio ir ekonominio poveikio vertinimas. Vertinant šį poveikį rekomenduojame remtis CPVA metodiniais dokumentais. Siekiant palengvinti poveikio vertinimą, skaičiuoklėje pasirinkus aktualias viešosios politikos sritis yra pateikiamas tipinių poveikio komponentų sąrašas. Žinant potencialius poveikio naudos ir žalos komponentus, priemonės rengėjas atlieka poveikio apimtį kiekybinį įvertinimą kiekvienai alternatyvai. Pavyzdžiui, priemonė mažina CO₂ emisijas. Šiuo atveju CPVA metodiniai

dokumentai²⁰ nurodo vienos CO₂ tonos vertę eurais, tačiau priemonės rengėjui išlieka užduotis nustatyti CO₂ emisijos pokyčio apimtį dėl priemonės veiklų.

Atliekant poveikio apimtį kiekybinį vertinimą naudojami prieinami duomenys ir pagal poreikį formuojamos prielaidos, kurios turi būti aiškiai įvardintos skaičiuoklės darbalaukyje „Prielaidos“. Renkant prieinamus duomenis apie alternatyvų poveikį vertėtų pagalvoti apie:

- tikslinės grupės apimtį ir jos charakteristikas;
- kaip keitėsi tikslinės grupės charakteristikos anksčiau (tai gali padėti adekvačiau formuoti prielaidas, vertinant tikėtiną priemonės poveikį);
- reiškinių, kurių paveikia priemonė bendrą apimtį visos šalies mastu (kai priemonė įgyvendinama visos šalies mastu);
- atliktus vertinimus apie anksčiau įgyvendintas panašias priemones ar veiklas;
- tyrimus ar mokslinius straipsnius, kurie vertino panašių priemonių ar veiklų poveikį kitose šalyse;
- kitus konkrečiai priemonei aktualius duomenis ir šaltinius.

Prielaidų realistiškumas (optimizmas) visose alternatyvose turi būti vienodas.

Pasirinkus SNA arba SVA metodą, skaičiuoklėje taip pat **galima papildomai nustatyti**, kad šie metodai būtų taikomi kartu su **daugiakriterė analize**. Daugiakriterė analizė atliekama pasirenkant kriterijus, pagal kuriuos bus lyginamos alternatyvos, ir suteikiant šiems kriterijams svorius. Daugiakriterė analizė gali būti taikoma tais atvejais, kai reikšminga dalis priemonės naudų nėra išmatuojamos pinigine išraiška ar sprendimui priimti nepakanka vieno kriterijaus. Pinigine išraiška išmatuojamas naudas apibrėžia Konversijos koeficientų bei ekonominės-socialinės naudos (žalos) apskaičiavimo metodika²¹. Taikant daugiakriterę analizę, rekomenduojama priemonės SNA arba SVA rodikliams, kaip kriterijams, suteikti 70 proc. svorio. Visais atvejais šie kriterijai turėtų sudaryti ne mažiau 60 proc. svorio nuo visų taikomų kriterijų (100 proc.).

1	2	3
SNA arba SNA su daugiakriterė analize	SVA arba SVA su daugiakriterė analize	Kiti su portfelio valdytoju (LR finansų ministerija) suderinti metodai

Paveikslas 7. Galimi²² alteratyvų palyginimo metodai

²⁰ Naudos ir žalos komponentų įverčių reikšmės (5-6 priedai):

https://pplietuva.lt/lt/media/force_download/?url=/uploads/publications/docs/983_9b73e9893550db526bcc4bf01b5a3da5.xlsx

²¹ <http://pplietuva.lt/lt/leidiniai/konversijos-koeficientu-apskaiciavimo-ir-socialinio-ekonominio-poveikio-naudos-zalos-vertinimo-metodika-3>

²² Pasirenkami vadovaujantis priemonės pagrindimo formoje nustatytais kriterijais ir išimtimis. Visa aktuali informacija yra pateikta ir šiame rekomendacijų poskyryje.

Skaičiuoklėje pasirinkus alternatyvų palyginimo metodą, skaičiuoklė automatiškai parinks pagal kokį rodiklį bus nustatoma geriausia alternatyva.

Taikant SNA, geriausia alternatyva yra ta, kurios ekonominės naudos ir išlaidų santykis (ENIS) yra didžiausias. Be to, geriausios alternatyvos ENIS turi būti daugiau už 1, t. y. ekonominė nauda viršyti išlaidas. Jeigu geriausios alternatyvos ENIS yra mažiau nei 1, ši alternatyva visuomenei nėra atsiperkanti.

Taikant SVA, geriausia yra ta alternatyva, kurios santykinis rodiklis rodo mažiausias sąnaudas vienam rezultato rodiklio vienetui pasiekti (arba kitaip sakant – didžiausią rezultato apimtį už vieną eurą).

Kai SNA arba SVA taikoma su daugiakriterė analize, geriausia yra ta alternatyva, kurios daugiakriterės analizės rodiklis yra didžiausias.

Skaičiuoklė suprogramuota taip, kad remiantis aukščiau išdėstytais principais, nurodytų geriausią alternatyvą.

Jeigu alternatyvų palyginimas vykdomas taikant SNA, skaičiuoklėje taip pat atliekama jautrumo analizė. Ši analizė atskleidžia, kaip kiekvieno atskiro kintamojo pasikeitimas (pvz. išlaidų padidėjimas, naudos sumažėjimas, kt.) daro įtaką analizuojamiems priemonės rodikliams (ENIS reikšmei ir kitiems analizės rodikliams). Kritiniais kintamaisiais laikomi tie kintamieji, kurių reikšmei pasikeitus 1%, bent vieno iš projekto aktualių rodiklių (ENIS ir kt.) reikšmė pasikeičia daugiau nei 1 %.

Visais atvejais skaičiuoklė įvertina alternatyvos poveikį viešiesiems finansams, t.y. kiek dėl priemonės įgyvendinimo, tikėtina, pasikeis valstybės ar savivaldybių biudžetų pajamos ir išlaidos. Jei išlaidos dėl priemonės įgyvendinimo padidėja, priemonės rengėjas turėtų nurodyti iš kokių šaltinių bus finansuojamas padidėjimas.

Atskiras priemonių atvejis – kai yra tęsiamas ilgalaikis stambios infrastruktūros projektas, pradėtas vykdyti anstesniuose programavimo perioduose (pvz., Via Baltica, Rail Baltica ir pan.). Su šiuo projektu susijusi priemonės veikla vertinama taikant SNA, kuriai duomenys, atsižvelgiant į planuojamos įgyvendinti dalies investicijų santykį su viso projekto investicijomis, proporcingai imami iš anksčiau atliktos viso projekto SNA rezultatų ir juos koreguojant atsižvelgiant į kainų lygį, numatomą priemonės įgyvendinimo pradžios metais.

Jei viso ilgalaikio stambios infrastruktūros projekto SNA nebuvo atlikta, veiklai, susijusiai su šio projekto dalies priemonėje įgyvendinimu, įvertinti, kaip išimtis, kadangi sprendimai dėl viso projekto įgyvendinimo priimti jau anksčiau, gali būti taikoma SVA. Tokiu atveju su šia veikla susijusios sąnaudos vertinamos priemonės skaičiuoklėje, pasirinkus SVA metodą. Tačiau išlieka būtinumas pateikti pagrindimą, kuris nekeltų abejonių dėl numatomos kurti infrastruktūros dalies poreikio, planuojamų pajėgumų ir naudos.

Jei be veiklų, numatytų stambios infrastruktūros projekte, kai buvo priimamas sprendimas dėl jo įgyvendinimo, priemonėje numatoma papildomų, anksčiau į projektą neįtrauktų veiklų pvz., šalia planuojamo tiesyti kelio dalies svarstoma kurti papildomą viešąją infrastruktūrą verslui vystyti, tuomet šių papildomų veiklų atžvilgiu kyla ekonominės naudos klausimas. Todėl joms vertinti turi būti taikoma SNA.

Pagrindinės priemonių skaičiuoklėje naudojamos sąvokos

Priemonių skaičiuoklėje naudojama keletas investicijų finansinės ir ekonominės analizės specifinių sąvokų.

Ataskaitinis laikotarpis – metų, kuriems pateikiamos priemonės investicijų, veiklos sąnaudų ir pajamų, mokesčių bei socialinės-ekonominės naudos (žalos) prognozės, skaičius. Skaičiuoklėje pateikiami siūlomi tipiniai ataskaitiniai laikotarpiai pagal viešosios politikos sritį, kurioje planuojama priemonė.

Investicijos – priemonės įgyvendinimui skiriamos lėšos. Skaičiuoklėje jos išskaidomos pagal veiklas.

Reinvesticijos – išlaidos, kurios patiriamos visiškai pakeičiant ilgalaikį turtą, į kurį buvo investuotos lėšos (pavyzdžiui, kapitalinis kelio remontas, visiškas kompiuterių ir programinės įrangos atnaujinimas kas x metų).

Veiklos ir palaikymo (atnaujinimo) sąnaudos – tai sąnaudos, kuris atsiranda dėl priemonės investicijų. Dėl investicijų veiklos sąnaudos gali padidėti (pavyzdžiui, pastatytų naujų lopšelių-darželių išlaikymo sąnaudos) arba sumažėti (pavyzdžiui, po pastato renovacijos sumažėja jo šildymo sąnaudos).

Veiklos pajamos – pajamos, kurios yra tiesiogiai gaunamos iš vartotojų už prekes ir (arba) paslaugas, įgyvendinus priemonės projektus (pavyzdžiui, pajamos iš verslo už naudojimąsi MTEP infrastruktūra).

Likutinė vertė – investicijų ir reinvesticijų vertė paskutiniaisiais priemonės įgyvendinimo metais.

Skaičiuoklėje naudojamos sąvokos atitinka metodines nuostatas aprašytas Investicijų projektų rengimo metodikoje²³. Suprantama, kad priemonės lygmeniui būdingas didesnis neapibrėžtumo laipsnis nei projektų lygmeniui, todėl atliekant priemonių analizę įpastai bus taikoma daugiau vidutinių (tipinių) dydžių ir prielaidų nei vertinant investicinius projektus.

VII DALIS

PRIEMONĖS TEISINĖ APLINKA, PROJEKTŲ VYKDYTOJAI IR PROJEKTŲ ATRANKA. PROJEKTUOSE TAIKOMŲ ANALIZĖS METODŲ NUSTATYMAS

Teisinė aplinka

Nustačius geriausią priemonės įgyvendinimo alternatyvą, detalizuojami alternatyvos veiklų įgyvendinimo teisiniai apribojimai. Aprašoma teisinė aplinka bei nurodoma, kokie teisės aktai reglamentuoja pasirinktos priemonės alternatyvos įgyvendinimą (kai aktualu – atskirų veiklų įgyvendinimą). Nurodoma, kokie egzistuoja galimi priemonės įgyvendinimo galimybių, priemonės

²³ Skelbiama <https://www.ppplietuva.lt/lt/metodikos-ir-leidiniai>

finansuotinių veiklų, tikėtinų rezultatų bei poveikio, finansinio tęstinumo teisiniai apribojimai ir norminiai reikalavimai.

Detalizuojami teisinės aplinkos aspektai turi apimti nacionalinį, regioninį (jei tikslinga) ir sektoriinį lygmenis. Teisinių apribojimų analizė turi būti koncentruota į tuos aspektus, kurie sąlygoja privalomumą atitikti paslaugos kokybės standartus, ministerijos lygiu keliamus ilgalaikius strateginius tikslus ir pan.

Jei priemonės alternatyvoje yra numatomos komunikacinės veiklos, nurodomi galimi teisiniai apribojimai, susiję su ES ar nacionaliniu teisiniu reglamentavimu (pvz.: asmens duomenų apsauga, informacijos prieinamumas visiems ir pan.).

Projektų vykdytojai

Priemonės pagrindime nurodomas priemonės vykdytojų (vykdytojų tipo) bei partnerių pasirinkimas pagal kiekvieną priemonės veiklą atskirai. Detalizuojamas priemonės vykdytojams taikomų teisinių apribojimų (juridinio asmens forma, steigėjas, įstaigos ar institucijos dydis, veiklos apribojimai ir pan.) pasirinkimas. Jei nurodomi konkretūs priemonės projektų vykdytojai, pagrindžiama, kodėl tik jie gali vykdyti konkrečias veiklas, teikti paslaugas. Nurodoma, kur nustatyti šie teisiniai apribojimai.

Tikslinga surinkti ir įvertinti informaciją siekiant įvertinti, kiek tarp viešųjų paslaugų teikėjų šiuo metu yra biudžetinio sektoriaus, nevyriausybinių, privataus sektoriaus organizacijų bei koks egzistuoja rinkoje pasidalijimas tarp paslaugų teikėjų. Analizuojama, kuo grindžiamas biudžetinio sektoriaus paslaugų teikėjo pranašumas bei kokie teisiniai apribojimai tai nulemia, ar jie apriboja nevyriausybinių ir privataus sektorių įsitraukimą. Šios analizės rezultatai padės išvelgti platesnį priemonės įgyvendinimo potencialą praplečiant projektų vykdytojų ratą.

Projektų atranka

Atsižvelgiant į tai, kad priemonę įgyvendinančių projektų vykdytojų pasirinkimas yra susijęs su projektų atrankos būdu, nurodomas planuojamas taikyti projektų atrankos būdas kiekvienai iš priemonės veiklų, vadovaujantis strateginio planavimo metodika. Atkreiptinas dėmesys, kad projektų, kuriuose vykdomos investicijos į ilgalaikį turtą, vykdytojai turi būti turto savininkai (valdytojai).

Jei pasirinkta planavimo projektų atranka pagrindžiama, kad priemonės veiklas gali įgyvendinti tik konkretus teisės aktuose nustatytas projekto vykdytojas, galintis vykdyti viešuosius įgaliojimus (pvz., tokios valstybės įmonės kaip Lietuvos geležinkeliai, Lietuvos oro uostai, Lietuvos energija, Registrų centras, arba įstaigos kaip ministerijos, tarnybos pagal priskirtą kompetenciją, regioninių atliekų tvarkymo centrai ir kt.).

Jei taikomas konkurso projektų atrankos būdas, detalizuojama ar priemonės veiklas gali įgyvendinti įvairūs vykdytojai ir priemonės finansuojama veikla nebūtinai priskirta jiems teisės aktais. Jei priemonės projektai nėra tipiniai, labai panašūs, o sąlygoms, reikalingoms priemonės tikslui pasiekti galima identifikuoti konkrečius kriterijus, įvertinamas konkursinės projektų atrankos tikslingumas.

Jei priemonė ar veikla buvo įgyvendinama anksčiau ir tęsiama, tikslinga įvertinti ar pasirinktas projektų atrankos būdas leido pasiekti geriausią tikėtiną rezultatą (pvz.: ar vykdant atranką konkurso būdu nebūtų sulaukta daugiau inovatyvesnių pasiūlymų, o taikant kitą projektų planavimą nebuvo apsiribota inertiškai vykdytomis veiklomis ir praktika).

Projektų atrankos kriterijai

Priemonės pagrindime nustatomi projektų atrankos kriterijai, kurie bus taikomi atrenkant tinkamus finansuoti projektai, taip užtikrinant intervencijos taiklumą. Tikslinga rengti skirtingus atrankos kriterijus kiekvienai veiklai, kvietimui, orientuojantis į sprendžiamą problemą ir jos priežasčių specifiką. Svarbu atsižvelgti į turimus problemas ir priežasčių įrodymus bei analizės rezultatus (pvz.: informaciją apie skurdo ir atskirties teritorinę diferenciaciją, tikslines grupes, jų amžių ir t.t.). Projektų atrankos kriterijai turi būti:

- **Aiškūs ir objektyvūs.** Kriterijaus nustatymas turi turėti objektyvią jo pasirinkimo priežastį ir pagrindimą. Turi būti identifikuoti ir paaiškinti kriterijaus vertinimo aspektai. Kriterijus turi būti aiškus socialiniams ir ekonominiams partneriams, dalyvaujančioms ministerijoms, PP portfelio valdytojui bei pareiškėjams. Jei kriterijų aprašymuose vartojamos sąvokos, jos turi būti apibrėžtos taip, kaip jas reglamentuoja esama reguliacinė aplinka. Jei sąvoka nėra reglamentuota, jos paaiškinimas turi būti pateikiamas prie kriterijaus. Pavyzdžiui, kriterijus „Ne mažiau kaip 50 proc. iš visų į savanorišką veiklą įtrauktų vyresnio amžiaus asmenų savanorišką veiklą vykdys socialinėje srityje“. Turi būti detalizuotos sąvokos „vyresnio amžiaus asmenys“, kas yra laikoma įsitraukimu į savanorišką veiklą ir kaip šis faktas bus vertinamas (kokie atitikimo kriterijui įrodymai turi būti pateikiami), jei įsitraukimas galimas tik per socialines organizacijas, turi būti apibrėžta sąvoka „socialinėje srityje veikiančios organizacijos“.
- **Užtikrinantys lygiateisišką,** taikomi vienodai visiems konkreto kvietimo projektams.
- **Nediskriminuojantys.** Diskriminuojančiais atrankos kriterijais laikytini tokie kriterijai, kuriais nustatomi pernelyg aukšti arba siauri specifiniai, neadekvatūs konkreto kvietimo pobūdžiui reikalavimai (ribojimai). Sprendžiant, ar atrankos kriterijumi nustatomas reikalavimas (ribojimas) nėra pernelyg aukštas, pernelyg specifinis ar neadekvatus, turi būti atsižvelgiama į atrankos kriterijaus taikymo tikslingumą ir pagrįstumą kiekvieno konkreto kvietimo kontekste ir įvertinama, ar išlaikoma atrankos kriterijumi nustatomo ribojimo ir tokiu ribojimu siekiamo tikslo pusiausvyra.

Visi projektai turi atitikti specialiuosius atrankos kriterijus. Specialieji atrankos kriterijai gali nustatyti teritorijos, tikslinės grupės, veiklų ir kitus apribojimus.

Kai projektai planuojami konkurso būdu, papildomai nustatomi prioritetiniai kriterijai, kurie sudaro sąlygas projektams konkuruoti tarpusavyje ir leidžia prioretizuoti projektus skiriant jiems balus. Prioritetiniai atrankos kriterijai turi užtikrinti galimybę atrinkti projektus, kurie turi didesnę indėlį į tikslų, uždavinių įgyvendinimą, tuo pačiu atrenkant novatoriškesnes ir efektyvesnes projektų iniciatyvas.

Priemonės pagrindime detalizuojama prioritetinių kriterijų balų sistema vadovaujantis šiomis rekomendacijomis:

- kiekvienam prioritetiniam atrankos kriterijui suteikti santykinį svorį visų kitų konkrečiam kvietimui suformuluotų prioritetinių atrankos kriterijų atžvilgiu. Atsižvelgiant į prioritetiniams atrankos kriterijams suteiktą santykinį svorį, nustatoma pagal kiekvieną prioritetinį atrankos kriterijų galima skirti maksimali balų suma;
- detalizuoti kiekvieno prioritetinio atrankos kriterijaus balų skalę ir aprašyti, kokiais atvejais ir kokia balų suma bus skiriama projektams pagal kiekvieną iš prioritetinių atrankos kriterijų;
- prioritetiniam atrankos kriterijui gali būti suteikiami balai, nurodant konkrečius dydžius atsižvelgiant į vertintinas reikšmes, arba santykiniai balai, atsižvelgiant į kvietimo metu visų pateiktų ir vertintų projektų skaitines vertes. Rekomenduojama santykinės reikšmės nuo visų teiktų projektų taikyti tuomet, kai nėra žinomos konkrečios prioritetinio kriterijaus galimos skaitinės reikšmės.
- nustatyti privalomą surinkti minimalią balų sumą. Privalomos surinkti minimalios balų sumos nustatymas leidžia užtikrinti, kad visi atrinkti projektai turės didesnę, nei minimaliai reikalaujama, pridėtinę vertę. Privaloma surinkti balų suma gali būti nustatoma:
 - visų prioritetinių atrankos kriterijų lygiu (t. y. nustatant minimaliai galimą surinkti balų sumą bendrai pagal visus prioritetinius atrankos kriterijus);
 - atskiros prioritetinių atrankos kriterijų grupės lygiu (t. y. nustatant minimaliai galimą surinkti balų sumą bendrai pagal tam tikrus (ne visus) prioritetinius atrankos kriterijus).
- Jei nustatoma privaloma surinkti minimali balų suma pagal atrankos kriterijų ar kelis atrankos kriterijus, būtina atkreipti dėmesį, ar toks ribojimas nesusiaurina tinkamoje finansuoti veikloje ar patvirtintame specialiajame atrankos kriterijuje nurodytų nuostatų.

Prioritetiniai kriterijai	Maksimali balų suma	Balų suteikimas
Savanorių įtraukimas į projekto veiklų vykdymą	30	Didesnis prioritetetas teikiamas projektams, kur savanorių įtraukimas į projekto veiklas yra planuojamas didesnis. Projektai išdėstomi iš eilės nuo didžiausio iki mažiausio pagal savanorių skaičių. 20 procentų projektų (apvalinama iki sveiko skaičiaus, pagal matematinės taisykles), kuriuose planuojamas savanorių skaičius yra didžiausias, vertinami 30 balų. Į kiekvieną kitą 20 procentų intervalą patenkantys projektai vertinami suteikiant 6 balais mažesnę įvertinimą (apvalinama iki sveiko skaičiaus, pagal matematinės taisykles). Projektai, kuriuose neplanuoja dalyvauti savanoriai (kai reikšmė 0), į prioritetų eilę netraukiami, jiems pagal šį kriterijų skiriamas balas 0.
Savivaldybių dalyvavimas projekte	20	Projektui skiriama 20 balų, jeigu į projekto veiklų vykdymą numatoma įtraukti daugiau nei trijų skirtingų savivaldybių institucijas. Projektui skiriama 10 balų, jeigu į projekto veiklų vykdymą numatoma įtraukti dviejų skirtingų savivaldybių institucijas.

Prioritetiniai kriterijai	Maksimali balų suma	Balų suteikimas
		Projektui skiriama 0 balų, jeigu projekto veiklų vykdyme dalyvaus tik vienos savivaldybės institucijos.
Planuojamas unikalus išorės vartotojų asmenų skaičius	20	Projektui skiriama ne mažiau kaip: 20, jei numatomi unikalūs išorės vartotojai 100 ir daugiau; 15, jei numatomi unikalūs išorės vartotojai nuo 70 iki 99; 10, jei numatomi unikalūs išorės vartotojai nuo 40 iki 69; 5, jei numatomi unikalūs išorės vartotojai iki 39.
Maksimali galima balų suma	70	
Minimali privaloma surinkti balų suma	20	

Paveikslas 8. Balų suteikimo sistemos pavyzdys

Informacija apie privalomą surinkti minimalią (-ias) balų sumą (-as) gali būti pateikta ir prie prioritetinių projektų atrankos kriterijų atskirai, aiškiai nurodant, kokia minimali balų suma pagal kriterijų, kriterijų grupę ar visus kriterijus yra privaloma ir kad projektai, nesurinkę minimalios balų sumos, bus atmetami.

Projektuose taikomų analizės metodų nustatymas

Priemonės pagrindimo formoje nustatoma, koks metodas turėtų būti taikomas alternatyvų analizei atskiruose projektuose. Toliau nustatytos sąlygos padeda pasirinkti pakankamą analizės metodą projektams priklausomai nuo taikomo metodo priemonės lygmenyje.

Visais atvejais projektų vykdytojams leistina analizę atlikti SNA metodu. Tačiau, esant tam tikroms sąlygoms, pakanka paprastesnio – SVA – metodo. Nustatant analizės metodą remiamasi šiomis sąlygomis:

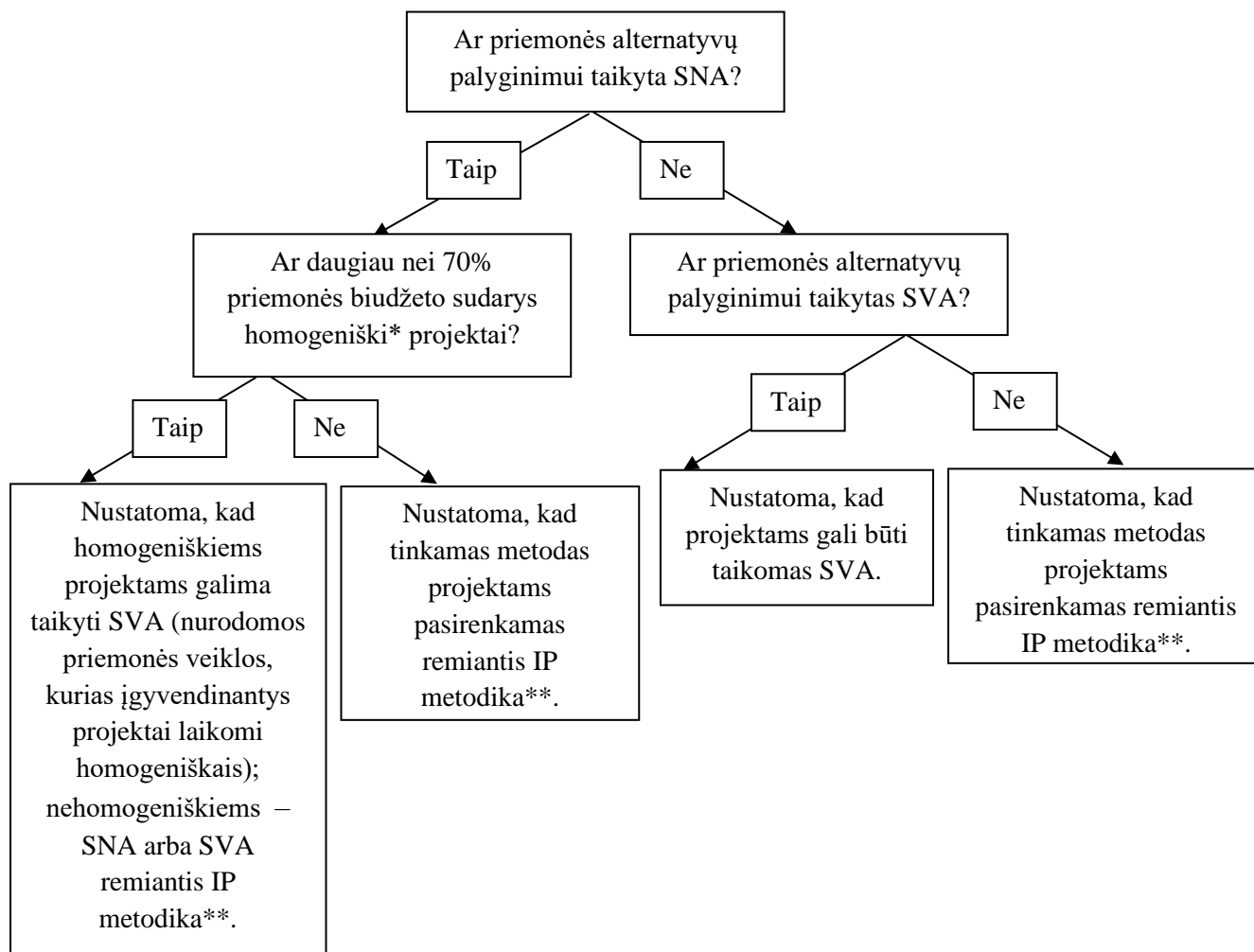
- Jeigu priemonės alternatyvos palygintos taikant SNA ir ne mažiau nei 70 procentų priemonės lėšų skiriama homogeniškiems projektams²⁴ įgyvendinti, homogeniškuose projektuose pakanka alternatyvas palyginti taikant SVA. Šiuo atveju priemonės rengėjas turi kiekvienam projektui (ar visiems projektams kartu) nustatyti minimalias produkto ir (ar) rezultato rodiklio reikšmes, kuriomis būtų užtikrinta, kad kiekvienas projektas sukurtų pakankamą naudą ir pasiektų pakankamus rezultatus lyginant su bendrais priemonės rodikliais.
- Jeigu priemonės alternatyvos palygintos taikant SNA, ne homogeniškiems projektams arba kai homogeniškiems projektams įgyvendinti tenkanti lėšų dalis sudaro mažiau nei 70 procentų priemonei įgyvendinti skirtų lėšų ir visais kitais atvejais (įskaitant kai taikomi kiti metodai) projektams gali būti taikoma SNA arba SVA. Tinkamas metodas pasirenkamas remiantis Investicijų projektų rengimo metodikos²⁵, patvirtintos viešosios įstaigos Centrinės projektų

²⁴ Homogeniška laikomi tokie projektai, kurių tikslai, uždaviniai, veiklos ir stebėsenos rodiklių pavadinimai sutampa (pavyzdžiui, darželių renovacijos projektai, šildymo katilų keitimo energetiškai efektyvesniais katilais projektai)

²⁵ Skelbiama <https://www.ppplietuva.lt/lt/metodikos-ir-leidiniai>

valdymo agentūros direktoriaus įsakymu, 3.5 skyriuje „Pasirinkite analizės metodą“ nustatyta tvarka.

- Jeigu priemonės alternatyvos palygintos taikant SVA (nes priemonė atitiko SVA taikymo kriterijus), projektuose pakanka alternatyvas palyginti taikant SVA metodą.

* - Homogeniškais laikomi tokie projektai, kurių tikslai, uždaviniai, projekto veiklos ir stebėsenos rodiklių pavadinimai sutampa (pavyzdžiui, darželių renovacijos projektai, šildymo katilų keitimo energetiškai efektyvesniais katilais projektai)

** - Tinkamas metodas pasirenkamas remiantis Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir (ar) valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 3.5 skyriuje „Pasirinkite analizės metodą“ nustatyta tvarka.

Paveikslas 9. Projektuose taikomų analizės metodų nustatymas

Projektuose alternatyvų analizė neatliekama ir investicijų projektas nerengiamas, kai planuojama projekto investicijų į ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto sukūrimą, įsigijimą arba jo vertės padidinimą neviršija **vieno milijono eurų**²⁶.

²⁶ Vadovaujantis Strateginio valdymo metodikos 123.5 papunkčiu.

VIII DALIS

VALSTYBEI STRATEGIŠKAI SVARBIOS PRIEMONĖS IR PROJEKTAI

Priemonė visa savo apimtimi, priemonės veikla arba konkretus priemonės projektas gali būti išskirti kaip valstybei strategiškai svarbūs. Jei yra žinoma, kad priemonė finansuos valstybei strategiškai svarbų projektą ar projektus, kiekvienu atveju nurodoma koku pagrindu (atitikimas nustatytiems kriterijams) projektas turi šį statusą ir pateikiama pagrindinė informacija apie projektą (projekto vykdytojas, planuojama preliminari lėšų apimtis ir pagrindiniai siekiami rezultatai, kt.).

IX DALIS

PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS RODIKLIAI

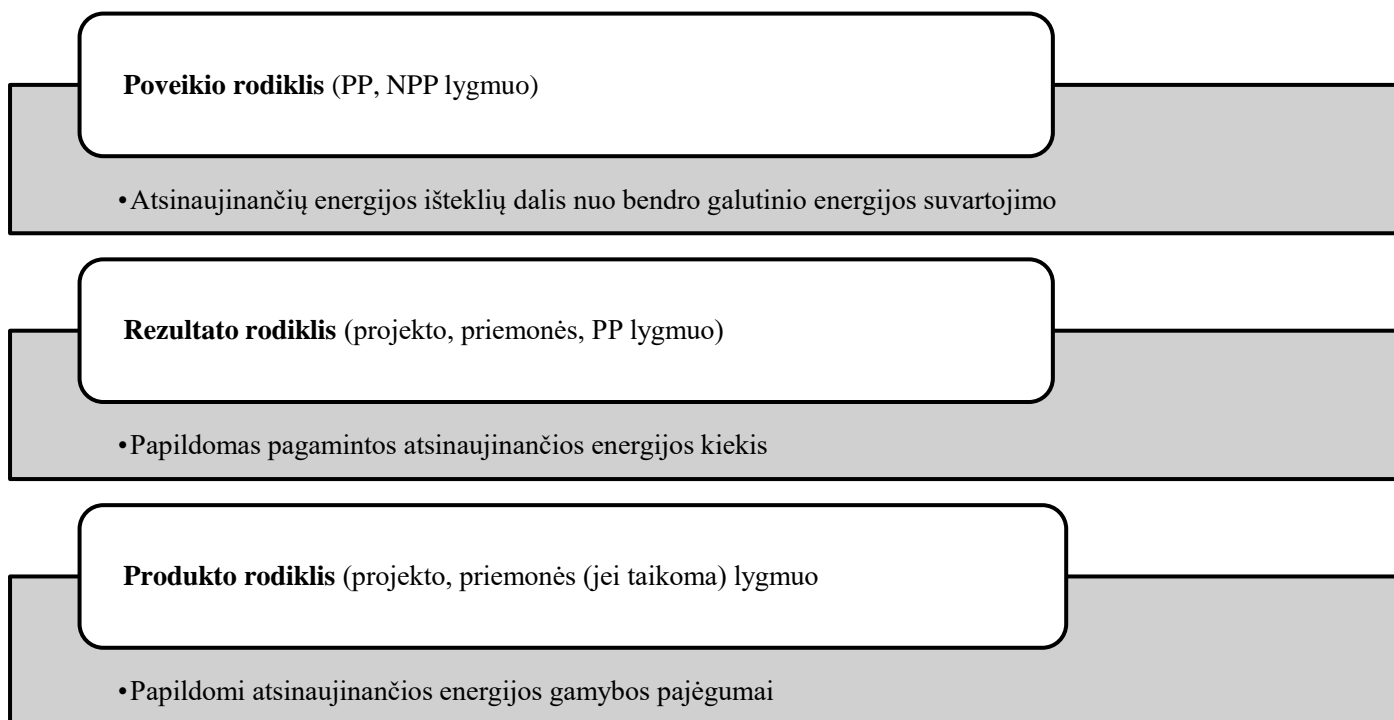
Intervencijos logika – tai sąsaja tarp įvertintų poreikių, tikslų, investicijų, rezultatų ir sukuriamo poveikio. Vienas iš svarbiausių parametrų priemonės įgyvendinimo stebėsenai yra tinkami rodikliai, kurie turi kokybiškai matuoti priemonės siekiamą rezultatą. Svarbu ne tik nusistatyti kokybiškus, išmatuojamus ir atspindinčius priemonės eigą rezultato ir produkto (jei taikoma) rodiklius, bet ir argumentuoti jų pasirinkimą – kodėl naudojami pasirinkti stebėsenos rezultato ir (ar) produkto rodikliai (kokios jų sąsajos su NPP poveikio rodikliu).

Formuojant stebėsenos rodiklius reikėtų pasirinkti tokius, kurie kuo labiau matuotų būtent priemonės pasiekimus, o ne kitų veiksnių įtaką. Jeigu yra kitų veiksnių, jie nurodomi.

Rezultato ir produkto rodiklių sąsaja yra tiesioginė. Pavyzdžiui²⁷, priemonėje skatinančioje naudoti atsinaujinančią energiją, produkto rodiklis galėtų būti „Papildomi atsinaujinančios energijos gamybos pajėgumai“, o rezultato rodiklis matuotų „Papildomas pagamintos atsinaujinančios energijos kiekis“. Arba priemonėje, investuojančioje į transeuropinį transporto tinklą, kur produkto rodiklis „TEN-T nauji ir atnaujinti keliai“, rezultato rodiklis galėtų būti „Dėl pagerintos kelių infrastruktūros sutaupyta laikas“.

Aptariant sąsaja tarp rezultato ir NPP poveikio rodiklio derėtų aptarti prielaidas ir kitus veiksnius, kurie turi įtakos reikšmių pasiekimui. Pavyzdžiui, atsinaujinančių energijos išteklių didėjimui matuoti šalies mastu, NPP nurodytas poveikio rodiklis „Atsinaujinančių energijos išteklių dalis nuo bendro galutinio energijos suvartojimo“. Įvertinant, kaip rezultato rodiklis „Papildomas pagamintos atsinaujinančios energijos kiekis“ paveiks poveikio rodiklį, būtų galima aptarti, kokia yra priklausomybė tarp pagaminto atsinaujinančios energijos kiekio ir atsinaujinančių išteklių dalies nuo bendro galutinio suvartojimo, ar gamybos padidėjimas tokia pačia procentine apimtimi padidintų ir dalį bendrame suvartojime, kokią įtaką turi kitų energijos išteklių (neatsinaujinančių) gamybos pokyčiai ir pan.

²⁷ Naudojami rodikliai iš EK suformuoto bendrųjų rodiklių rinkinio ERPF ir Sanglaudos fondui

Paveikslas 10. Stebėsenos rodiklių hierarchija

Tikslinga priemonei suformuoti rodiklių skaičiavimo aprašą, kuriame būtų detalizuotos šios rodiklių charakteristikos:

- rodiklio kodas ir pavadinimas;
- rodiklio esmė ir kodėl jis tinkamas priemonei;
- matavimo vienetai;
- rodiklio sąvokos (pvz.: jei rezultato rodiklis matuoja kiek neįgaliųjų grįš į darbo rinką po profesinės reabilitacijos programos, rodiklio sąvokose nurodoma kas yra neįgalieji asmenys, kurie įtraukiami į skaičiavimus, kas yra profesinės reabilitacijos programa bei koks faktas patvirtina asmens grįžimą į darbo rinką (nurodant sąvokos reglamentavimo šaltinį);
- rodiklio apskaičiavimo būdas (jei tikslinga, nurodomos formulės bei kintamųjų šaltiniai);
- rodiklio pasiekimo momentas ir duomenų šaltinis (pvz.: stebėsenos rodiklis laikomas pasiektu, kai per vienus metus po projekto įgyvendinimo pabaigos paslaugas gavo numatytas tikslinės grupės asmenų skaičius, vadovaujantis klientų registracijos žurnalu).

Paveikslas 11. Bendrieji faktoriai, aktualūs planuojant priemonės rodiklių reikšmes

Planuojant stebėsenos rodiklių siektinas reikšmes pamečiui turi būti atsižvelgiama į priemonės įgyvendinimo parametrus (pvz. viešųjų pirkimų organizavimo terminai, tikslinės grupės apimtis, biudžetas, kt.) ir išorinius veiksnius (demografiniai veiksniai, ekonominės tendencijos ir kt.).

X DALIS

PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO LAIKOTARPIS IR PLANAS

Priemonės pagrindime detalizuojamas priemonės įgyvendinimas atsižvelgiant į atskirų veiklų vykdymo terminus. Nurodomas visas planuojamas priemonės įgyvendinimo laikotarpis metais (atsižvelgiant į PP įgyvendinimo laikotarpio ribas) ir argumentuotai pagrindžiama, kodėl priemonės įgyvendinimui nustatytas toks terminas. Siekiant identifikuoti priemonei reikalingą įgyvendinimo laikotarpį, tikslinga įvertinti:

- Priemonės veiklų projektų apimtis, vertę, sudėtingumą;
- Projektų tipus (ypač atsižvelgiant į tai, ar numatomi dideli, kompleksiniai valstybei svarbūs projektai);
- Galimas rizikas dėl projektų veiklų, projektų ir visos priemonės įgyvendinimo vėlavimo (pavyzdžiui, tikėtina rizika dėl viešųjų pirkimų terminų). Jei yra, identifikuojamos konkrečios priemonės įgyvendinimo vėlavimo rizikos (ypač atsižvelgiant į finansavimo trūkumo tikimybę);

- Priemonės veiklų bei jų projektų lygiagretaus ar nuoseklaus įgyvendinimo galimybės, etapavimo poreikis ir pan.;
- PP bei priemonės trukmė gali būti iki 10 metų, todėl formuojant ilgalaikes intervencijas tikslinga etapuoti, siekiant po pirmojo etapo peržiūrėti intervencijos tikslingumą ir socioekonominės, demografinės bei kitos kontekstinės situacijos pasikeitimus. Jei priemonė etapuojama, antrojo etapo tikslingumui įvertinti turi būti atnaujinami priemonės duomenys, patikrinamas intervencijos poreikis bei logika;
- Priemonės įgyvendinimo spartą (n+2), atsižvelgiant į ankstesnių finansinių laikotarpių statistinius duomenis;
- Investavimo pabaigos ir priemonės užbaigimo veiksmus, įskaitant ex-post rodiklių stebėsenos ir pasiekimo periodus.

Priemonės įgyvendinimo planą tikslinga sieti su rodiklių siekimo bei finansavimo planais, kas padėtų pagrįsti ar priemonės įgyvendinimo sparta leis užtikrinti rodiklių pasiekimą numatytu laiku, atsižvelgiant į suplanuotas lėšas.

Jei analogiška priemonė (veikla) buvo įgyvendinama anksčiau ir numatoma ją tęsti, rekomenduojama atlikti priemonės projektų įgyvendinimo laikotarpio analizę (tikslinga analizuoti duomenis apie faktinį projektų ir priemonės įgyvendinimo laiką, finansavimo sutarčių pratęsimo priežastis ir apimtis, rodiklių siekimo problemas). Tęsimos priemonės įgyvendinimo planas pagrindžiamas ankstesne priemonės įgyvendinimo eiga ir, jei daroma spartesnio priemonės įgyvendinimo prielaida, būtina argumentuoti kokios aplinkybės tai lemia.

Priemonės įgyvendinimo planas pildomas skaičiuoklės darbalaukyje „Grafikas“.

XI DALIS

PRIEMONĖS VEIKLŲ FINANSAVIMO FORMOS IR FINANSAVIMO ŠALTINIAI

Priemonės pagrindime detalizuojamas pasirinktos alternatyvos finansavimas pagal finansavimo šaltinius. Atsižvelgiant į fondų nustatytas finansuotinas sritis, priemonės įgyvendinimo veiklų suvestinėje nurodomi (priskiriami) priemonės veiklų finansavimo šaltiniai. Skirtingi finansavimo šaltiniai gali finansuoti tas pačias veiklas, todėl konkretus šaltinių priskyrimas veikloms ir projektams (jei aktualu) leis ateityje suvaldyti finansavimo šaltinių apimčių pasikeitimų rizikas.

Jei priemonė ar atskiros priemonės veiklos gali būti finansuojami iš Lietuvoje neadministruojamų viešųjų investicijų finansavimo šaltinių²⁸, ši informacija identifikuoja priemonės pagrindime nurodant, kad tuo atveju projektų paraiškų ir susijusios dokumentacijos parengimui gali būti skiriama techninė parama.

Priemonės įgyvendinimo veiklų suvestinėje taip pat nurodomos veiklų finansavimo formos (negražinamoji subsidija, finansinė priemonė ir kt.). Vertinant galimybes taikyti finansines priemones,

²⁸ Viešųjų investicijų finansavimo šaltinių katalogas: <https://www.pplietuva.lt/lt/viesuju-investiciju-finansavimo-saltiniai/finansavimo-saltiniu-katalogas>

turėtų būti išanalizuota ar planuojamos finansuoti veiklos turi potencialo būti finansiškai gyvybingomis, t.y. generuoti grynąsias pajamas (pajamos viršija sąnaudas) arba finansinius sutaupymus (pavyzdžiui, dėl pastatų renovacijos sumažėję šildymo sąnaudos). Finansinio gyvybingumo analizėje svarbu atkreipti dėmesį į kainodaros mechanizmus, rinkos reguliavimą ir galimus pokyčius, rinkos potencialą, vartotojų lūkesčius, intervencijos administravimo mechanizmus ir kitus veiksnius.

Jei planuojama taikyti visuotinę dotaciją, nurodomi argumentai bei planuojamas dotacijos valdytojas.

XII DALIS

PARTNERYSTĖ SU SOCIALINIAIS IR EKONOMINIAIS PARTNERIAIS IR PRIEMONĖS VIEŠINIMAS

Priemonės rengimo ir derinimo procesuose turi būti laikomasi partnerystės principo, todėl į priemonės rengimą ir derinimą turėtų būti įtraukti socialiniai ir ekonominiai partneriai. Priemonės pagrindime tikslinga identifikuoti su kokiais socialiniais ir ekonominiais partneriais buvo derinta priemonė. Atsižvelgiant į tai, kad partnerių bei kitų suinteresuotų šalių įtraukimui būtinas efektyvus priemonės (kaip planuojamos valstybės intervencijos) viešinimas, priemonės pagrindime tikslinga detalizuoti komunikacijos būdus ir priemones.

Strateginio valdymo sistemos dalyvis, rengdamas atitinkamą planavimo dokumentą viso jo rengimo ir įgyvendinimo metu turi užtikrinti informacijos, susijusios su rengiamu arba įgyvendinamu planavimo dokumentu, viešumą ir galimybę suinteresuotosioms šalims teikti pastabas ir pasiūlymus. Rekomenduojama vadovautis LRV Viešųjų konsultacijų metodika, kurios tikslas – nustatyti konsultacijų vykdymo mechanizmą, kurį savo veikloje taikys LR valstybės institucijos ir įstaigos. Metodikoje apibrėžiami atviro valdymo ir konsultacijų principai, nustatomi konsultacijas vykdančys subjektai ir jų tarpusavio ryšys, nubrėžiamas viešųjų konsultacijų organizavimo ir vykdymo proceso standartas. Pagal metodikos nuostatas ir atliktų bandomųjų konsultacijų rezultatus parengtos metodikos taikymo gairės²⁹.

Komunikacijos metodai, laikas, dažnis turi užtikrinti skirtingų suinteresuotų šalių įsitraukimą ir motyvaciją priemonės įgyvendinimo sėkme (abipusis solidarumas). Siekiant paskatinti teigiamus pokyčius visuomenėje bei įtraukti kuo daugiau suinteresuotų šalių į priemonės rengimo, derinimo ir stebėsenos etapus, rekomenduotina taikyti plačias priemonės lygmens komunikacines veiklas, tokias kaip daugiaveiklės komunikacinės kampanijos ir diskusijos, fokusuotos grupės, visuomenės nuomonės pokyčių tyrimai, socialinės iniciatyvos ir pan.

Jei priemonė proaktyviai prisideda prie konkrečių ES horizontaliųjų principų, tikslinga papildomai komunikuoti apie priemonės kuriamą pridėjamą vertę, socialinę atsakomybę bei sudarytas platesnes galimybes visiems naudotis investicijų rezultatais. Ši komunikacija gali būti formuojama ne tik

²⁹ Skelbiama <https://epilietis.lrv.lt/lt/dalyvauk-priimant-ir-keiciant-sprendimus/organizuok-viesuju-konsultaciju-metodika-ir-jos-taikymo-gaires>

siekiant didinti žinomumą apie priemonę, bet ir surinkti grįžtamąjį ryšį iš būsimų tiesioginių naudos gavėjų ar juos apjungiančių organizacijų.

Priemonės rengimo ir pagrindimo procesuose skatinama realizuoti suinteresuotų šalių, tiesioginių naudos gavėjų įtraukimo ir visuomenės dalyvavimo principo įgyvendinimą.

PRIEDAS NR. 1. INFORMACIJOS, DUOMENŲ IR KITŲ ĮRODYMŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

(sąrašas nėra pilnas ir neapima visų įmanomų šaltinių)

Lietuvos duomenys ir statistikos teikėjai	<p><u>Oficialioji statistika:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Lietuvos statistikos departamentas – Oficialiosios statistikos portale pateikiami pagrindiniai šalies rodikliai, statistika pagal temas, regioninė statistika ir kt. duomenys: https://osp.stat.gov.lt/- Lietuvos bankas: https://www.lb.lt/lt/statistika <p><u>Atviri duomenys:</u></p> <ul style="list-style-type: none">- IVPK tvarkomos informacijos rinkmenos: https://ivpk.lrv.lt/lt/atviri-duomenys-1- Registrų ir valstybės informacinių sistemų registras: http://registrai.lt/login)- Informacijos rinkmenų sąrašas: http://opendata.gov.lt/index.php?vars=/public/public/search- Informacinės visuomenės plėtros stebėsenos informacinė sistema: http://statistika.ivpk.lt/ <p><u>Žinybinės informacinės sistemos</u></p> <ul style="list-style-type: none">- Švietimo ir užimtumo statistika – Švietimo valdymo informacinė sistema: https://www.svis.smm.lt/- Sveikatos statistika – Higienos institutas: http://www.hi.lt/sveikatos-statistika.html- Socialinės paramos šeimai informacinė sistema: https://www.spis.lt/
Tarptautinės duomenų bazės ir statistika	<ul style="list-style-type: none">- Eurostat – Europos Sąjungos oficialiosios statistikos tiekėjas, kaupiantis ES šalių ir regionų statistiką: https://ec.europa.eu/eurostat/data/database- Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD): http://www.oecd.org; https://data.oecd.org/- Europos centrinis bankas (ECB): https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html- Europos Laisvos Prekybos Asociacija, ELPA: https://www.efta.int/- Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija (UN/ECE): http://www.unece.org/info/ece-homepage.html- Jungtinių Tautų statistikos padalinys: https://unstats.un.org/home/- Pasaulio prekybos organizacija (WTO): https://www.wto.org/- Pasaulio bankas: https://www.worldbank.org/- Tarptautinė darbo organizacija (ILO): https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm- Tarptautinis statistikos institutas (ISI): https://isiweb.org/- Tarptautinis valiutos fondas (IMF): https://www.imf.org/external/index.htm- ES atvirų duomenų portalas: http://data.europa.eu/euodp/en/data/.

Tarptautiniai demografijos duomenų šaltiniai	<ul style="list-style-type: none"> - Gimstamumo duomenų bazė (Human fertility database): https://www.humanfertility.org - Mirtingumo duomenų bazė (Human mortality database): https://www.mortality.org - Pasaulio sveikatos organizacijos sveikatos duomenų bazė: http://data.euro.who.int/hfad/ - Populiacijos amžiaus grupių piramidės ir įrankiai vizualizavimui: https://www.populationpyramid.net/ - Jungtinių tautų populiacijos projekcijos: https://population.un.org/wpp/ - University of Oxford įkurta žinių bazė, kurioje pateikiami mokslo įrodymais grįsti išaiškinimai apie visuomenės raidą: https://ourworldindata.org/
Mokslinių tyrimų duomenų bazės	<ul style="list-style-type: none"> - Lietuvos HSM duomenų archyvas (LiDA): http://www.lidata.eu/ - eLABa: https://www.elaba.lt/elaba-portal/ - Tarptautinės duomenų bazės (Scopus, Clarivate Analytics Web of Science)
Visuomenės nuomonės, nuostatų tyrimų šaltiniai	<ul style="list-style-type: none"> - Eurobarometer: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm - E.pilietis – įvykusių viešųjų konsultacijų ir susijusi medžiaga: https://epilietis.lrv.lt/
Intervencijų vertinimai	<p>ESI fondų investicijų vertinimai (2014-2020 programavimo periodo): https://esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/vertinimo</p> <p>ESI fondų investicijų vertinimai (2004-2006 ir 2007-2013 programavimo periodų): http://www.esparama.lt/vertinimo-ataskaitos</p> <p>EK DG REGIO vertinimai: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/</p>
Stebėsenos rodiklių platformos	<p>Lietuvos statistikos departamento skelbiami NPP ir nacionaliniai darnaus vystymosi rodikliai: https://osp.stat.gov.lt/bendroji-statistika2</p> <p>Viešojo valdymo stebėsenos rodiklių duomenų bazė: https://pplietuva.lt/lt/valstybes-strateginiu-tikslu-ir-finansu-valdymo-tobulinimas/strateginis-planavimas-ir-stebesena/pokycio-vertinimo-rodikliai</p>
Šaltiniai apie finansinių priemonių taikymą	<p>Europos investicijų banko finansinių priemonių skatinimo platforma: https://www.fi-compass.eu/</p>

**PRIEDAS NR 2. PRIEMONĖS SUDERINAMUMAS SU LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDRUOJU PLANU
ERDVINĖS SISTEMOS IR TERITORINIAI ELEMENTAI**

LIETUVA 2030

bendrasis planas

**LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS
BENDRASIS PLANAS (LRBP)**

[LRBP tekstiniai sprendiniai](#)

LRBP grafiniai sprendiniai (brėžiniai):

- [Konkurencinga valstybė 2030](#)
- [Regionai 2030](#)
- [Galimybių Lietuva 2030](#)
- [Kraštovaizdžio formavimas ir ekologinė pusiausvyra](#)
- [Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė](#)
- [Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamosios priemonės](#)
- [Kultūros politika ir rekreacija](#)
- [Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams](#)

Klausimai, padedantys identifikuoti aktualius LRBP sprendinius ir brėžinius:

- Kas yra pagrindinis **priemonės objektas**?
Kokiai **erdvinei sistemai** jis priskiriamas?
(urbanistinei; ekonominei; susisiekimo; inžinerinei; ekosistemoms; išteklių)
- Kuriuose teritoriniuose elementuose **siekama pažangos**?
(urbanizacijos branduoliuose; agrarinėse teritorijose; jūroje ir pakrantėje; natūraliose teritorijose)
Kur? Kokiose teritorijose/savivaldybėse?
- Kokio pokyčio** siekia priemonės veiklos? Ar **numatomos priemonės veiklos atitinka LRBP nustatytus prioritetus, kryptis**?
(kurti naują; didinti ir plėsti esamą; transformuoti esamą; efektyvinti/optimizuoti; užtikrinti prieigą; pakeisti kitu – naikinti).

Šaltinis: sudaryta LRBP rengimo proceso vadovų

	Urbanizacijos branduoliai 	Agrarinės teritorijos 	Jūra ir pakrantė 	Natūralios teritorijos 	Raktiniai žodžiai
Urbanistinė 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 1. Urbanistinė sistema; II sk. 2. Viešosios paslaugos; III sk. 1. Identitetas-kultūra ir jos raiška; II sk. 7. Saugomas kultūrinis kraštovaizdis ir kultūros paveldo išteklių Brėžiniai: 2; 3; 7; 1	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; II sk. 1. Urbanistinė sistema; Brėžiniai: 6; 4; 2; 3	I sk. Bendrosios nuostatos; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; III sk. 4. Nacionalinis saugumas II sk. 1. Urbanistinė sistema; Brėžiniai: 5; 2; 3; 7	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; III sk. 2. Rekreacijos ir turizmo vystymas; II sk. 1. Urbanistinė sistema; Brėžiniai: 2; 6; 4; 7	<ul style="list-style-type: none"> Hierarchinė urbanistinė sistema; Kompaktiški miestai; Partnerystės; Kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas; Prieinamas būstas; Paslaugų hierarchija;
Ekonominė 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 1. Urbanistinė sistema; II sk. 2. Viešosios paslaugos; II sk. 3. Erdvinės ekonominės struktūros; Brėžiniai: 2; 3; 7; 1	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 3. Erdvinės ekonominės struktūros; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 6; 4	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 3. Erdvinės ekonominės struktūros; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; Brėžiniai: 5; 1; 7	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 3. Erdvinės ekonominės struktūros; III sk. 2. Rekreacijos ir turizmo vystymas; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 6; 4; 7	<ul style="list-style-type: none"> Darni ekonomika; Gyvybingi ekonominiai židiniai; Modernus, kokybiškas ir prieinamas paslaugų infrastruktūros tinklas; Paslaugų hierarchija; Partnerystės
Susisiekimo 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 1. Urbanistinė sistema; II sk. 4. Susisiekimo sistema ir mobilumas; III sk. 4. Nacionalinis saugumas Brėžiniai: 8; 2; 3; 1	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 4. Susisiekimo sistema ir mobilumas II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 8; 6; 4	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 4. Susisiekimo sistema ir mobilumas; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; Brėžiniai: 8; 5;	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 4. Susisiekimo sistema ir mobilumas; III sk. 2. Rekreacijos ir turizmo vystymas; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 8; 6; 4	<ul style="list-style-type: none"> Mobilumas. Darni kelionių struktūra; Daugiarūšiškumo ir įvairiarūšiškumo užtikrinimas; Būtinoji ir prioritetinė infrastruktūra (ne perteklinė); Eismo sauga ir saugumas; Tarptautinis konkurencingumas; Partnerystės;
Inžinerinės 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 1. Urbanistinė sistema; II sk. 5. Inžinerinės sistemos Brėžiniai: 8; 2; 3	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 5. Inžinerinės sistemos II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 8; 6; 4	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 5. Inžinerinės sistemos; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; Brėžiniai: 5; 8	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 5. Inžinerinės sistemos; III sk. 2. Rekreacijos ir turizmo vystymas; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 8; 6; 4	<ul style="list-style-type: none"> Energijos vartojimo efektyvumo didinimas; Perėjimas prie žiedinės ekonomikos; Prisitaikymas prie klimato kaitos; Energetinis saugumas;
Ekosistemos 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; II sk. 1. Urbanistinė sistema; Brėžiniai: 6; 4; 2; 3	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 6; 4	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; Brėžiniai: 5; 6; 4	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; Brėžiniai: 6; 4; 7	<ul style="list-style-type: none"> Gyvybinga gamtinė aplinka; Optimali kraštovaizdžio struktūra;
Išteklių 	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; II sk. 1. Urbanistinė sistema; Brėžiniai: 3; 7; 2	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; Brėžiniai: 6; 4; 3	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; III sk. 3. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė; Brėžiniai: 5; 3	I sk. Bendrosios nuostatos; II sk. 8. Išteklių apsauga ir naudojimas, bioprodukcinio ūkio vystymas; II sk. 6. Gamtinio kraštovaizdžio, biologinės įvairovės apsauga, gamtinis karkasas; Brėžiniai: 6; 4; 7	<ul style="list-style-type: none"> Tvariai naudojami išteklių; Žemės gelmių išteklių apsauga;
Raktiniai žodžiai 	<ul style="list-style-type: none"> Hierarchinė urbanistinė sistema; Kompaktiški miestai; Partnerystės; Kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas; Prieinamas būstas; 	<ul style="list-style-type: none"> Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės; Tvari agrarinė ekonomika; Prisitaikymas prie klimato kaitos; Mažų miestų ir kaimo gyvenamųjų vietovių savitumo išsaugojimas ir plėtojimas; 	<ul style="list-style-type: none"> Perspektyvi jūrinė valstybė; Darni veikla; Ekologija ir aplinkosauga (gera jūros aplinkos būklė); Energetinis saugumas; 	<ul style="list-style-type: none"> Gyvybingos ekosistemos; 	

PRIEDAS NR.3. PRIEMONEI AKTUALIŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO NUOSTATŲ IDENTIFIKAVIMO PAVYZDYS

PAVYZDYS

NPP uždavinys: 3.2. Didinti švietimo įtrauktį ir prieinamumą, užtikrinti saugią aplinką kiekvienam asmeniui.

Problemos ir jų priežastys

1 problema – Nepakankamai išplėtota švietimo pagalba mokyklose

Spręstinios problemos priežastys:

1. Nepakankama dirbančių mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų kompetencija.
2. Negalią turintys mokiniai neturi sąlygų ugdytis bendrosios paskirties mokyklose.
3. Mokykloms trūksta koordinuotos metodinės pagalbos įtraukiam ugdymui organizuoti.
4. Neužtikrinama ankstyvoji intervencija.
5. Mokiniais ir mokytojams trūksta socialinės-emocinės kompetencijos.

2 problema – Neužtikrinamas neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas

Spręstinios problemos priežastys:

1. Nesubalansuota NVŠ pasiūla ir paklausa.
2. Nesukuriamos palankios sąlygos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams įsitraukti į NVŠ veiklas.

Numatomos priemonės:

12-003-03-02-01 „Įgyvendinti įtraukujį švietimą“.

Žingsnis Nr. 1 – pagal priedą Nr. 2. „Priemonės suderinamumas su Lietuvos Respublikos teritorijos bendroju planu“ identifikuoti su kokia **erdvine sistema** susijęs NPP uždavinys, nustatytos problemos, priežastys ir planuojama priemonė:

- Urbanistinė sistema (taip, nes susiję su urbanistiniais centrais, jų dydžiu (hierarchija));
- Ekonominė sistema (taip, nes susiję su teikiamomis paslaugomis, ištekliais);
- Susisiekimo sistema (taip, nes susiję su teikiamų paslaugų pasiekiamumu).

Žingsnis Nr. 2 – pagal priedą Nr. 2. „Priemonės suderinamumas su Lietuvos Respublikos teritorijos bendroju planu“ identifikuoti su koku **teritoriniu elementu** susijęs NPP uždavinys, nustatytos problemos, priežastys ir planuojama priemonė:

- Urbanizacijos branduoliai (taip, nes susiję su urbanizacijos branduoliuose teikiamomis paslaugomis).

Atsižvelgiant į nustatytas aktualias erdvines sistemas ir teritorinius elementus, aktualiausi Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (toliau – LRBP) tekstinės dalies skyriai (poskyriai):

I sk. Bendrosios nuostatos;

- II sk. 1. Urbanistinė sistema;
- II sk. 2. Viešosios paslaugos;
- II sk. 3. Erdvinės ekonominės struktūros;
- II sk. 4. Susisiekimo sistema ir mobilumas;
- III sk. 1. Identitetas-kultūra ir jos raiška.

Aktualiausi LRBP grafinės dalies brėžiniai:

1. Konkurencinga valstybė 2030
2. Regionai 2030
3. Galimybių Lietuva 2030
8. Kompleksinė infrastruktūra ir teritorijų rezervavimas valstybės poreikiams

Žingsnis Nr. 3 – pagal priedą Nr. 2. „Priemonės suderinamumas su Lietuvos Respublikos teritorijos bendroju planu“ identifikuoti kokio pokyčio siekia planuojama priemonė:

- kurti naują;
- didinti ir plėsti esamą;
- transformuoti esamą;
- efektyvinti/optimizuoti;
- užtikrinti prieigą;
- pakeisti kitu – naikinti.

Žingsnis Nr. 4 – išskirti raktinius žodžius iš priemonės pavadinimo bei problemų ir priežasčių formuluočių (*raktinių žodžių išskyrimas yra vienas iš galimų būdų identifikuoti aktualias nuostatas, priemonės rengėjas gali pasirinkti ir kitus būdus*):

Švietimo pagalba mokyklose, neformaliojo vaikų švietimo paslaugos, specialistų kompetencija, negalią turintys mokiniai, specialieji ugdymosi poreikiai, įtraukus ugdymas, mokinių ir mokytojų kompetencijos.

Žingsnis Nr. 5 – pagal išskirtus raktinius žodžius ir atrinktus LRBP skyrius, identifikuoti LRBP sprendinius, susijusius su priemone (*raktiniai žodžiai taikomi pagal jų turinį, suprantant, kad gali būti naudojami sinonimai ir kiti terminai, reiškiantys tas pačias idėjas; pavyzdžiui, planuojant švietimo paslaugas bus aktualios LRBP nuostatos apie viešąsias paslaugas*):

I sk. Bendrosios nuostatos. 19. Siekiant valstybės konkurencingumo naudojant horizontalųjį kompleksškumo aspektą nacionaliniame lygmenyje įgyvendinti šiuos sprendinius:

19.1. transformuoti šalies ekonominę struktūrą iš naudojančios pigią darbo jėgą ir kuriančią žemą pridėtinę vertę į grįstą žiniomis, aukštosiomis ir klimatui neutraliomis technologijomis. Teikti prioritetą žmogiškųjų išteklių ir gyvenimo kokybei (žr. II sk. 1 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030, Regionai 2030), viešųjų paslaugų efektyvumui ir prieinamumui (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Regionai 2030), mokslo inovacijų centrų ir švietimo paslaugų kokybei (žr. II sk. 2 skirsn., brėžinį Galimybių Lietuva 2030);

II sk. 1. Urbanistinė sistema. 67. Planuojant ir projektuojant aplinką, pastatus ir jų prieigas, transporto sistemas bei informacines technologijas, taikyti universalus dizaino ir integruoto planavimo bei viešųjų erdvių ir gatvių humanizavimo principus, kad ta pačia aplinka ir produktais galėtų naudotis visi asmenys, neišskiriant specialiųjų poreikių.

II sk. 1. Urbanistinė sistema. 69.1. Kokybiškos vietinės paslaugos (1). Užtikrinti kokybiškų darbo, mokslo, pramogų ir sveikatos įstaigų įvairovę, skatinti vietos bendruomenių iniciatyvumą paslaugų teikimui. Užtikrinti viešų paslaugų

prieinamumą visiems gyventojams pagal paslaugų pasiekiamumo hierarchiją. Viešosiomis investicijomis skatinti mišraus pobūdžio partnerystes, teikiant paslaugas tarp privačių verslų, viešų paslaugų teikėjų ir vietos bendruomenių.

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 146. Pagrindiniai viešųjų paslaugų teikimo principai. Bendrųjų viešųjų paslaugų teikimo sistemą sieti su formuojama šalies urbanistine sistema, t. y. įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą, kartu atsižvelgiant į gyventojų skaičių skirtinguose Lietuvos regionuose. Viešąsias paslaugas urbanistinėje struktūroje išdėstyti atsižvelgiant į viešųjų paslaugų pasiūlą ir paklausą, paslaugų gavėjų mobilumą, kai pačios būtinausios ir dažnai naudojamos paslaugos teikiamos visų lygmenų urbanistiniuose centruose, o santykinai reto ir santykinai vidutinio poreikio naudojimo paslaugos teikiamos aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose (metropoliniuose ir regioniniuose).

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 149. Esant perteklinei viešųjų paslaugų infrastruktūrai ir atsižvelgiant į demografinę situaciją, vykdyti tokios infrastruktūros efektyvinimą, diegti funkcijų sujungimo, daugiafunkciškumo ir infrastruktūros bendro valdymo ir dalijimosi principus.

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 150. Ten, kur tokios infrastruktūros trūksta, steigti naujas viešųjų paslaugų teikimo įstaigas, tačiau nauja viešųjų paslaugų infrastruktūra gali būti kuriama tik objektyviai įvertinus esamos infrastruktūros partnerystėlių grupėje panaudojimo galimybes.

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 151. Metropoliniuose ir regioniniuose centruose esančia infrastruktūra naudojasi ir kitų savivaldybių / regionų gyventojai, todėl aktualus išlieka tokių paslaugų prieinamumo klausimas, užtikrinant kokybišką susisiekimą ir sukuriant tam būtiną infrastruktūrą.

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 153. Švietimo paslaugos. Siekiant darnaus švietimo infrastruktūros tinklo, užtikrinti tinkamą ikimokyklinio ugdymo aprėptį, steigiant naujas ikimokyklinio ugdymo įstaigas gyvenvietėse, turinčiose daugiau nei 1 000 gyventojų.

II sk. 2. Viešosios paslaugos. 175. Siekiant kompleksinės specialiųjų poreikių turinčių asmenų integracijos, miestuose ir priemiesčiuose diegti universalus dizaino aplinką, užtikrinti būsto, viešosios infrastruktūros – miesto gatvių, viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų, viešojo transporto, informacinės aplinkos pritaikymą.

Atkreipiame dėmesį, kad šiame pavyzdyje pateikiami ne visi su priemone susiję LRBP sprendiniai.

Pažymėtina, kad LRBP sprendiniuose numatytas partnerystės (bendradarbiavimo) principas yra aktualus šiai priemonei. Su partnerystės (bendradarbiavimo) principu susijusių LRBP sprendinių pavyzdžiai:

176. Kultūros paslaugų teikimas. Stiprinant kultūros paslaugų tinklą, taikyti kompleksinį požiūrį, investuojant ne tik į vietos infrastruktūrą, bet ir socialinį kapitalą (kompetencijas, kultūros bendruomenės ryšių kūrimą):

176.1. vystyti partnerystės su kitais sektoriais (sveikatos, švietimo, verslo ar kt.) ir vietos bendruomene, siekiant didinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę, efektyvumą ir prieinamumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkle;

185. Efektyvinant esamą ir plėtojant naują kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau – KKI) inkubatorių “kietąją” ir “minkštąją” infrastruktūrą, vystyti KKI veiklai reikalingą kūrybinių gebėjimų ugdymo ir palaikymo sistemą, užtikrinant sistemiską kūrybinių inovacijų kūrimą ir diegimą nacionaliniu lygmeniu (esami 5 KKI inkubatoriai Vilniaus regione), regioniniu lygmeniu (esami Kauno, Klaipėdos, Anykščių ir Utenos inkubatoriai), ir vietos lygmeniu (esami Alytaus ir Telšių inkubatoriai), jungiant įvairias kūrybinių ir meninių studijų disciplinas, mokslinius tyrimus, švietimo programas ir verslą, bei kuriant aukštos pridėtinės vertės produktus ir paslaugas; atsižvelgiant į netolygų KKI inkubatorių pasiskirstymą, inicijuoti regioninio lygmens KKI palaikymo infrastruktūrą Šiaurės ir Vidurio Lietuvoje.

194. Iki 2025 m. mažinti kultūros paslaugų spektro trūkumą pietinėse Lietuvos savivaldybėse, didinant skirtingų kultūros paslaugų mobilumą iš aplinkinių Kauno m. savivaldybių, bei nukreipiant turimus išteklius į kultūrinių paslaugų spektro

plėtrą (žr. priedą Nr. 4 Kultūros paslaugų efektyvumo indekso skaičiavimo metodika). Nustatyti šiuos veiklų prioritetus: sudaryti prielaidas vietos bendruomenėms ir kūrėjams kurti aplinką bei teikti plataus spektro kultūrinės paslaugas; skirtingų kultūros sričių sklaida, siekiant peržengti jų lokalumą ir sezoniškumą; kultūros ir kitų sričių (socialinė sritis, sveikata, švietimas ir kt.) sąveikos skatinimas, sprendžiant bendruomenių problemas; šiuolaikinės kultūros ir kultūros paveldo sąveikos, siekiant platesnės kultūros reiškinių įvairovės.

27. Užtikrinti gyventojams ir lankytojams paslaugų pasiekiamumą saugiai regiono viduje, taip pat patogų susisiekimą su kitais regionais ir aukštesnio lygmens paslaugų centrais; saugų ir santykinai greitą prekių, krovinių bei paslaugų judėjimą regiono viduje, taip pat už jo ribų; bendradarbiauti įgyvendinant regiono socialinės ir ekonominės plėtros prioritetus. Prioritetas teikiamas kelių kokybei gerinant suminį dangos būklės indeksą, išmaniųjų judumo sprendimų kūrimui, kurie leistų supaprastinti vartotojų naudojimąsi viešuoju transportu, apjungiant skirtingas transporto rūšis ir kitas mobilumo paslaugas (dalijimosi sprendimai) (žr. II sk. 4 skirsn.).

30. Urbanistinių centrų partnerystės teikiant tarptautinio lygmens (santykinai reto poreikio ir kitas šalies konkurencingumui aktualias) paslaugas. Tai Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio ir Klaipėdos ir pajūrio įtakos zonos partnerystės, kuriose dalyvauja minėti urbanistiniai centrai. Prioritetą teikti paslaugų, verslo sąlygų gerinimui, investicijų pritraukimui, mokymo, mokslo ir inovacijų centrų bendradarbiavimui, siekiant konkurencingumo ir ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos tarptautiniu mastu.